

Naiste Hääl

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu
Häälekandja

Nr 1

*SISUKORD: Uueks aastaks. — Emade psükoloo-
gia. — Helmi Põllu kahekümne aasta karskustöö
puhul. — Üleriikliku laste hoolekande päeva tule-
musi. — Teine hariduskongress. — Kogemusi ko-
duta laste hooldamistööst Soomes. — Ühest harju-
nud kombest, mida tuleb jätta. — Sädemete saar.
— Kirjanduslik veste. — Meie lapsed. — Kroo-
nika. — Teaduslikud stipendiumid R. A. N. Liidu
liikmetele.*

*PERENAINE: Toataimede keskel. — Mõnda
kitsest ja kitsepäämast. — Mõned toiduretseptid.
— Katkeid lastehoiust. — Käsitöö ja riietus.*

“Naiste Hääl”

*Eesti Naisorganisatsioonide Liidu häälekandja.
Ilmub 1 kord kuus.*

Toimetaja: MARIE REISIK.

Väljaandja: E. Naisorganisatsioonide Liit.

Toimetus ja talitus asub: TALLINNAS, Jaani t. 3.
Avatud kella 10—2. Telefon 13-26.

Toimetaja kodune aadr.: Jaani t. 9. Tel. 13-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja teised lehetellimiste vastuvõtjad.

Tellimise hind: poolaastaks — 2 kr., aastaks — 4 kr. Üksiknumber 40 senti.
Väljamaa tellimine 5 kr. 50 s.

Kuulutuste hind: terve lehekülj — 30 krooni. 1 mm ühel veerul — 10 senti.

**Käesoleva numbriga saavad kõik „Naiste Hääle“
lugejad ühe pakikese C·B lõnga kaasa.**

Suur loosimine „Naiste Hääle“ 1927 aasta tellijatele!

Kõigi „Naiste Hääle“ 1927 a. tellijate vahel, kes omalt poolt **kolm** uut 1928 aasta tellijat kaasa toovad, loositakse kõiksugu majapidamise tarbeasju **750 krooni** väärtuses. Iga kolme aastatelliija saatjale antakse **üks** loositäh. — Loosimisele tulevad — 1 õmblusmasin, 1 lõuna serviis, 1 kohvi serviis, lamp, köögiserviis, pesuväänamise masin, Weck'i sissekeetmise aparaat ühes purkidega, komplekt alluminiumist keedunõusid ja terve rida teisi tarviliikke ja väärtusliikke asju.

Loosimine toimub, kui endistele tellijatele lisaks **1500** uut aastatelliijat juure on tulnud, mis kõige hiljem **1. märtsiks** 1928 a. sündima peab.

Sellele „Naiste Hääle“ 1927 a. lugejale, kes kõige suurema arvu uusi tellijaid, mitte aga vähem kui **50 aastatelliijat**, juure toob, antakse autasuks **õmblusmasin**.

NAISTE HÄÄL

E. N. NAISSORGANISATSIOONIDE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 1

Jaanuar 1928

II aastakäik

Uueks aastaks.

On ilus ja vana komme aasta vahetusel hetkeks peatuda igapäevases askelduses, heita lühikest pilku möödunud aastale ning esineda heade soovidega tuleva aasta kohta.

Kui meie naiste seisukohalt vaatleme möödunud aastat, siis näeme meie rõõmustavat edu. Naiste organiseerimistöö on selle viimase aasta jooksul näidanud väga tõusvat joont. Meie maanaised on hakanud koonduma perenaiste seltsidesse, kodukaitse alal on üle terve maa naised koondunud organisatsioonidesse, ka naise üldhariduse ja naiskodaniku arendamise otstarbel on asutatud mitmeid organisatioone. See suur organiseerimistöö kõneleb meie naiste üldisest arenemisest, kõneleb iseteadvuse kasvamisest ja teadlikust suhtumisest meie avaliku etuga.

Ühtlasi on see aga kohustav tuleviku kohta. Meie uued naisorganisatsioonid peavad ära näitama oma elulisust, — seda ootab neilt ühiskond. Kasvagu, edeneagu ja süvenegu nende tegevus tuleval aastal!

Eesti Naisorganisatsioonide Liit, mis on seni olnud meie naiste keskkoonduks, mille aruannetes on alati peegeldunud meie naiste arenemine ja nende püüded, loodab, et ka tulevikus meie naised, hoolimata sellest, et nad oma mitmekesiste erihuvide tõttu loomulikult kujundavad mitmesuguseid erirühmitusi, siiski tunnevad tarvet ühe keskorganisatsiooni järele, kuhu kokku jookseksid naiste avaliku tegevuse kõige mitmekesisemad nüüdid. On ju loomulik ja enesestmõistetav, et see töö omab suurema kaalu ja suurema mõju, kui ta kokkuvõtlikult esineda saab.

Meie loodame ja usume, et E. N. Liit ja selle häälekandja „Naiste Hää“ eel-tuleval aastal arenevad. On nad ju meie naiste püüdmiste kajastajad ja nende edus peegeldub kõige selgemini meie naiste üldine edenemine ja arenemine.

Soovime eelolevaks aastaks kõigile meie naisorganisatsioonidele, kõigile naistele, kes töötamas meie riigi, ühiskonna ja kodu arendamiseks, kasvamiseks ja kindlustamiseks, jõudu, õnne ja edu!

Meie vabariigi iseseisvuse 10-aastase juubeli puhul ilmub „Naiste Hää“ Nr. 2 mitte nagu harilikult, kuu esimestel päevadel, vaid veidi hiljem, umbes 20-ma veebruari ümber, nii et meie tellijad ta iseseisvuse päevaks kätte saavad. Järgmised numbrid ilmuvad, nagu harilikult, kuu algusel.

Kirjad emadele.

I.

Emade psühholoogia.

Mis see tähendab: emade psühholoogia? Kas on emadel isegugune psühholoogia ja mille poolest see erineb üldpsühholoogiast?

Särgnevad read katjuvad ülalantud küsimust lahendada.

Hoolimata sellest, et psühholoogia on alles noor teadus ja lobab tihti peale pimedas, on siiski juba jõutud nii mõnelegi valguskütlele inimhinge pimedal maal. Nii teame, et suurem osa meie jeesmisest elust alati viibib alateadwuses, millest aegajalt kogub materjal selleks küünlaks, mis ärrituste läbi põlema lööb meie teadwuses. Mida juurem, tihedam see küünal, seda intensiivim on temast saadud tuli. Igapäiise elu mõjundib langewad meie alateadwusse, ilma et me seda tähele paneks. Minult teatud filmapildudel, kõige selgemini teiste teguviiside puhul, me saame aru, s. t. me teame, kuidas meie toimiksite sel puhul ise. See arusaamine on meie alateadwuse liidetawate summa.

Kuidas wõtame alateadwusse aga liidetawaid? Kas on nad kuskil walmis kujul olemas, nii et saab neid omandada ja oma isemist walguist kõrgel hoida? —

Rahjaks on elufogenustega lugu teisem raamatutarkusest. Iga inimene wõib seda raamatust wõtta, nii palju kui süda lüstib. Elufogenustega aga nii ei saa. Nende juhtes ei ole meie mitte isejiswad. Etimeised antakse meile kodu. Lähemate inimeste jutud, teod ja seisukohad satuwad ilma meie ja ilma nende lähemate inimeste tahtmata meie hinge ja panewad aluse ülalmainitud küünla saabumisele. Millised need juhted, millised need teod, millised need seisukohad, sellased on meie küünlad. Kindlasti arwestab psühholoogia ka sünnipärase kalduwustega, aga neid wõib teinekord ümbrus kängu jätta, kuna ta uued psüühilised alad annab. Nagu lähemad inimesed meile palju wõiwad anda, rikastades meid oma warandustega nii waimiselt kui kehaliselt, nii wõiwad nad meilt ka palju wõtta, olles tähelepanematud ja hoolimatud meie oma jeesmistest rikkuste wastu.

Meie lähemate inimeste hulka kuulub eestkätt meie ema. Kui lapsed teda wõiksid ise walida, oleks nende asi palju parem. Rahjaks ei ole see nii. Laps jääb oma ema atmosfääri, kui teda just mitte hoidjad ei kaswata. Tihti peale on aga emal wähe arusaamist endast, weel wähem lapsest, nii et kaswatuje tulemuseks on wildakad teadwuseküünlad, mis põlema küües teewad ainult kahju. Selgub, et ema wastutus lapse saamise eest on wõrratu juur. Tuleb nõuda, et oleksid emadel psühholoogilised teadmised. Weel enam: tuleb nõuda, et emadel oleks oma psühholoogia. Jseenesest mõista, peab see olema ühendatud pedagoogikaga. Psühholoog nimelt waatleb ja paneb waatluje tulemusi tähele. Pedagoog oma arusaamise järele

juhhib lapse juures tähele pandud nähteid kindla kawa järele. Nii siis: kes tahab juhtida, peab waatlema, uurima. Kuna aga elufutjeline psühholoog ainult waatleb ja uurib, on emal kui psühholoogil lapsele muretseda kätte tema saamismaterjal. Oma psühholoogia siis seisats selles, et hoolt kanda kõige eest, mis lapsele tarwis tema kaswamiseks kehaliselt ja waimiliselt. Et täitmata jõggindue wargile wiib, et elutarwete puudus äratub kadest, elutarwete küllus jellewastu kaswatab kõrkust, teame. Seda teab ka igalüks, et loomade piinata lastmine kultuweerib toorust, rohu tallamine ja lillede katkumine hoolimatust. Ei ole ka see teadmata emadele, et kraanimata toad lapses ei edenda korralikusetunnet ja et määrdunud riided, üldse lohatas wälimus, ei kaswata maitset. On wahest tähele pandud, et kui emal on alati sajis pea, ka lastel ei näe palju kunagi soetud juukseid, kui nad ka selle eest juba ise wõiksid hoolitseda. Kui emal ei puudu psühholoogiline arusaamine, ei ole wõimalik, et ta teeks iseneje juures jämehaid wigu. Onnaks ongi igal emal, õigemini paljudel emadel, püüde hoiduda wigadest ja üleastumistest laste nähes. Pareim on muidugi, kui laste nägemata ka ei tule ette üleastumisi, aga on juba hea, kui ema teabki, mida lapsed wõiwad näha ja mida mitte. Niisugune teadmine ongi psühholoogilise arusaamise kriteerium.

Kõigest wõib selgub, et lihtsam tegur lapse jeesmise elu arenguks on teda ümbritsewad isikud. Edasi on tähtsad tegurid weel loodus, kliima, isegi eluforter. Klimat ei saa muuta, aga tubade korrapärase temperatuuri eest wõib küll hoolt kanda. Mis loodusesse puutub, siis wõib inimene küll siin palju teha. Üürnik, kel ei ole oma maalapikest, ei saa muud, kui toalille kaswataba, wõi kui wäljalille, siis ainult afnaalustes künaades, mis afnalaua külge kinnitatud. Eluforterit wõib wäga tühiste wahenditega mugawaks teha. Mõni omatehtud seinawaip, pilt, lihtne aga otstarbekohane mööbel, nagu puust diivan, mis koduste abinõudega woorderdatud, — ja tuba ongi kona küllalt selleks, et temas wihkida heameelega. See ei ole mitte edewus wõi uhkus, kui keegi oma kodu kaunistab, waid see on tarwe mugawuse järele. Kui seda tarwet ei saa rahuldada kodu, otstakse wäljaspool kodu teid selleks, ja see wõib tihti saada saatuslikuks. Pareim on juba, kui ema algusest peale kodu nii meeldiwaks teeb, et perekonna liikmed sellest ilma tarwiduweta wälja ei kipu.

Kas ma ei nõua aga emalt liig palju? Igaüks meist tunneb küll sõna piiblist: „Kellele palju antud, sellest palju nõutakse“? Ja teadku iga ema, et lapsega temale tõesti palju on antud, lõpmata juur warandus, mis kannab protsente igawese ajani wõib olla. Seda, mida laps pärrib emalt, annab ta edasi oma lastele. Need omakorda annawad seda jällegi edasi, rikastades oma tulewase põlwe waimiselt waraaita.

Magu aga üks põlv teist võib rüüstada, nii võib ta teda ka waejeks teha, täielise hingelise pankrotti ajada. Kes aastate wiiji kooliklassje vastu wõtnud, teab küll, milline wähe on lastel. Wanemate wigu parandada on niiwõrd raske, et kool jellega tihti ei saa toime. Wäljaheitmised koolist on taunis jagedad.

Wälja arwatud wähest Pärnu ühisgümnaasiumi lugu 1922. a., on koolikonfliktid suuremalt jaolt laste koduste olude tulemusel. Muidugi on kodu isa, kel samuti on suur wastutus laste ees. Koduse elu hingeks on aga ikkagi ema, ema ja jällegi ema. Pidagu ta alati jeda mees.

A. Ertel.

Helmi Põllu kahekümne aasta karskustöö puhul.

Kakskümmend aastat tööd, püsivat, energilist tööd alkoholivastases võitluses on pr. Põllul minevikus. Möödunud aasta viimase kuu algul pühitses Helmi Põld oma 45-aastast sünnipäeva. Samal ajal võis ta lugeda omi aastaid karskustöö alal: neid oli kakskümmend. Kakskümmend aastat järgimööda on ta võidelnud inimkonna õelama vaenlase, alkoholi, vastu.

Helmi Põld on sündinud Järvamaal. Noore, 17-aastase, neiuna asus ta peale kooli lõpetamise Venemaale, kuhu valgus toll ajal suur osa meie haritlastest. Aeg tõi juba kaheaastase äraoleku järele tagasi kodumaale tulise rahvulase, kes nüüdsest peale rakendas oma jõu kodumaal töösse. Esiolgu töötas lisakus kooliõpetajana. Selles ametis on pr. Põld praegugi veel E. N. K. S. tütarlaste gümnaasiumis Tartus. Kodumaale asudes pühendas pr. Põld oma aja väljaspool kutsetööd seltskonnatöele. Tööalaks valis karskustöö, oma südamele lähedase tööala.

Tallinnas peetud V karskuskongressil saadud säde paisus leegiks. Helmi Põllu tundelikus naisehinges kajastusid alkoholismi häid appihüüdena, milledele reageeris ta temale omase temperamendiküllusega. Helmi Põllust sai energilisem karskuseaate eest võitleja. Alkohol, mis tõi meie kodudesse nii palju vaesust, viletsust, haigust, oli sagedasti kuritegevuse põhjuseks, sundis koonduma ridu enese vastu. Naiste ja laste appihüüded neist kodudest ei jäänud vastusetu. Naine vastas nende kutsele ja sai võitlejaks.

Kakskümmend aastat on Helmi Põld väsimatalt ja järjekindlalt võidelnud meie kodude õnne pärast, on võidelnud otse usulise veendumusega. Hea kõnelejana esinenud sütitavates üleskutsetes koosolekuil. Korraldanud hulga ilusaid liigutavaid karskustunde lastele.

Ka viimastel aastatel on temast jatkunud oma aate tööks, kuigi enese rohkearvuline perekond ja kutsetöö nii palju jõudu kulutavad.

Sügavam lugupidamine võitlejale ja lisaks ühine palve ning soov: Jatkugu Helmi Põllul ka edaspidi jõudu ja tahtet võidelda kodude õnne pärast!

Üleriikliku laste hoolekandepäeva tulemusi.

Laste hoolekande keskkorralduse algatusel korraldati 4. detsembril 1927 üleriiklik laste hoolekandepäev, mille ülesandeks oli arutada meie lastekaitse tähtsamaid päevaküsimusi ja üles seada juhtnööre edaspidiseks otstarbekohasemaks tööks sel alal.

Päevakorras oli ette nähtud pikk rida refe-

raate, millistest üks osa käsitas laste hoolekande tegelikku teostamist mitmesuguseil lapse arenemisjärkel igasuguste selleks mõeldavate abinõudega. Siia kuulusid järgmised ettekanded: üldine hoolekanne — pr. A. Ostra-Oinas; laste hoolekanne piiriäärsetes maades — pr. Barchov; noorte eest hoolekanne — pr. Kurs-

Olesk; kutsevaliku nõuane ja hoolekanne — hra Roos; dr. A. Rostfeldi, prl. Irmoki ja pr. Vesterise referaadid lahtisest hoolekandest ning dr. Raudsepa ja hra Aumanni ülevaated kinnisest hoolekandest. Teine osa referaate oli pühendatud laste hoolekande seadusandlusele, selgitati nimelt laste hoolekande seadusandlust Eestis (dr. E. Lasberg); vallaslapse ja tema ema hooldamise küsimust (prof. A. Lüüs) ning laste hoolekande seadusandlustööd Soomes (hra Aaltio). Läbirääkimistel, millistest väga elavalt osa võeti, selgus, et põnevamaks ja ühtlasi ka aktuaalsemaks päevaküsimuseks on abitarvitavate laste hooldamise viis, nimelt: peab see olema kinnine või lahtine? Tuleb tähendada, et kinnise hoolekande all mõistetakse lapse kasvatamist mingisuguses hoolekandeadutises, nagu: rinnalastekodud, lastekodud või erilised varjupaigad (nõdramõistusliste asutised, kurikalduvusega laste kodud). Lahtine hoolekanne lapse eest tähendab aga tema kasvatamist perekonnas kindla järevalve all ja alalise selleks vajalise toetuse andmisel. See perekond võib olla kas lapse oma perekond, või võõras perekond, missugune lapsele tema oma ema hoolt täiesti asendada suudab.

Ägeda lastekodude pooldajana esines referentidest Tallinna lastekodu juhataja hra Auman, kes vaestelaste hooldamiseks kõige vastuvõetavamaks ja kõlblikumaks tunnistas nende kasvatamist lastekodudes, ehk kinnist hoolekannet nende eest. Väga objektiivselt hindas

lastekodude ja teiste kinniste hoolekandeadutiste paremusi ja pahesid dr. Raudsep — Tartu emade- ja rinnalastekodu juhataja. Pr. dr. Rostfeld, kes refereeris lahtisest hoolekandest, püüdis tõendada mitmesuguste andmete ja E. N. Liidu kogemuste najal, et perekondlist laste kasvatamist ükski kodu asendada ei suuda. Eriti huvitav oli aga veenduda selles meie hõimurahva Soome laialdaste kogemuste põhjal, mida võimaldas pr. Vesterise ettekanne vaestelaste hoolekandest Soomes. (Et see referaat „Naiste Hääles“ täielikult ilmub, loobun selle juures siin sisuliselt peatumast.)

Kuna meie hoolekandeaduses tunnustamist on leidnud mõlemad laste hoolekande viisid, niihästi kinnine kui lahtine, ja et lastekodude ä r a k a o t a m i s t keegi ei nõudnud, — jõuti vaielduste lõpul viimaks üksmeelsele otsusele: tunnistada vajalikuks ja läbiviidavaiks meie oludes mõlemaid kasvatamisviise, eelistades neist vastavalt olukorrale kord üht, kord teist.

Teised arutusele võetud laste hoolekande küsimused suuremaid vaieldusi ei tekitanud ja lahkuminevaid seisukohti ei põhjustanud.

Laste hoolekandepäeva töö tulemuseks oli rida resolutsioone, missugused kokkuvõttes järgmiselt käivad:

Vanemateta ja vallaslapsel on samasugune õigus saada hoolikat ja korralikku kasvatust ning õpetust, kui igal teisel lapsel. Abinõuks vanemateta ja vallaslapse kasvatamiseks ja elule ette valmistamiseks on vastavad laste-

Gädemete faar.

Suletriiputus uueaasta puhul.

Wainude tunnil, pimedas, pataste käes sünnib meie uus aasta.

Tragi nooruke on too igawiku imik. Palju tragim kui inimlaps. Waewalt on ta awanud filmad, aga oskab juba ratsutada ajarattal. Sama kindlast ja julgelt püüab ta seal nagu kogenud wana-aastagi.

Jgivanad traditsioonid, kombes ja diplomaatia keerdkäigud on tal paremini teada, kui mõnel wastwaltud demokraatlikel ministril. Jial ei lobise ta midagi wälja, mis lubamatu. Ei tõrwa ta kunagi oma eelkäijat.

Wist pole tal aegagi jeks. Mjاراتas keerleb pöörase kiirusega. Wuhišeb, lööb tuld. Gädemed langewad kõigile ilmatehadele. Pa meie wanale, awwäärt ja armjale maakerale.

Mjاراتta gädemete tuli on lehatu. On ainult idee, nagu aeg ifegi, aga kõrwetab fiiski.

Sellest kõrwetusest tekibki suur elawus, ärew liikumine inimfelftkonnas aastu wahetuse puhul.

See on mingi eraforraline, pišut ešjalteerunud li-

luwus. On kirglik tunde- ja tahtetõus, millele wõib järgneda see ehk teine ešharilik tegu.

Weele pingutusel näeb, luuleb inimene terawamini kui harilikult. Ta usub asju, mida harilikult ei usu. Julgeb ifegi piiluda tulewiku eesriide taħa, et aimata, mida kawatseb faatus tema suhtes uuel aastal.

Jnimene mõistatleb, ennustab, walab õnne tinast ja wahast meeleldi just wana-aasta wiimisel tunnil.

Mhwardawa, paljutootawa jurinaga jahtub sulatina külmas wees.

Wudisšimulikku käpi tõmbab kannatamatult wälja wees sündinud tina kujundi.

Kummaline on säärane „walatud õnn“: farwiline, šopiline; nurk kandiline, teine ümar. Mis seal kõif ei peitu: olesk nagu raamat, nagu woodi, nagu portfelf, nagu lagunenud wenefaabas, nagu uhke kroon, nagu piits, nagu kätt wõif kirštu faas, nagu karikas, nagu... nagu...

Tõlgitšeda tohib wahalt. Tohib improwišeerides, wahalt luuletades, ifegi weibi luifata. Šena, šüitu, naljaga würitšitud wale on wastuwõetaw enamistki igaihele.

Dostojewski ütleb: „Mu šõber, laše inimesel alati pišut luifata, see on šüitu. Šeše tal ifegi palju lut-

kodud, mille kõrval lastehoolekandepäev peab õigeaks ja otstarbekohaseks laste perekondades kasvatamise viisi, see on lahtist hoolekannet kindla kontrolli all, hoolikalt välja valitud perekondades, ning avaldab soovi lahtise hoolekande teostamist kavakindlalt ellu viia.

Eestkätt tuleb toetada lapse loomulikku kasvatajat — lapse ema — ning sel määral, et ta last korralikult suudaks kasvatada.

Terved lapsed ei peaks rinnalastekodudesse kauemaks jääma, kui nende iseseisvalt käima hakkamiseni; lapsed aga, kellel ema olemas, peaksid lahkuma kodust ühes emaga kohe peale rinnast võõrutamist — lahtisele hooldusele.

Linnades, eriti Tallinnas, Narvas ja Tartus, oleks tarvis ellu kutsuda lastesõimed ja suvised lendkooloniad organiseerida üleriiklikus ulatuses.

Omavalitsused ja seltskondlikud organisatsioonid ei suuda praegustes oludes teostada minimaalselt tarvilikku lastehoolekannet. Sellepärast tuleks keskvalitsusel kiires korras teid otsida omavalitsustele uute sissetulekuallikate muretsemiseks.

Seadusandlikul teel üleriikliku vanaduse ja tööjõu kaotamise vastu kinnitamise elluviimise

korral vabaneksid suuremad summad, mida omavalitsused võiksid laste hooldamiseks kasutada.

Pidades eneseharimist tähtsamaks teguriks noorte iseloomu arendamisel, peab lastehoolekandepäev soovitavaks noorte liikumist innukalt toetada, ning korraldada nõuandekohti, kes noori toetaksid iseseisvasse ellu astumisel ning elus kohanemisel.

Neis maakondades, kus kutsevaliku nõuandeaustusi ei ole, on soovitav kutsevaliku nõuande korraldus ühendada koolinõuniku ülesannetega.

Üleriiklik lastehoolekandepäev tunnistab tarvilikuks kõikide sellel alal töötavate asutuste, organisatsioonide ja eraseltside kõige lähema koostöö üleriikliku lastehoolekande keskkorraldusega ja viimase poolt ellu kutsutavate kohalikkude lastehoolekande büroodega.

Peale selle võeti vastu veel resolutsioonid vallasema ja vallaslapse õigusliku ja majandusliku seisukorra kindlustamise kohta.

Lastehoolekandepäevast võttis osa 61 volitustega saadikut ja peale selle rohke arv asjast huvitatuid pealtkuulajaid.

jata. Erities näitab see su delikaatsust, peenetundelikkust, aga teiselt — selle eest lastakse sul ka luistata — faks suurt tulu korraga."

Muiste mõistsid delikaatselt tõlgitada salapäraseid nähtusi tuuletargad, soolatargad, sõnatargad, lausujad, postjad.

Nende järelkäijatena tegutsesid meil kaunis hoogjalt kaardimoorid, käekatfujad, hromandid.

Dige põhjalikult tunnevad luistamisfunsti ajakirjanikud. Nende osavus on lüürilikkuse poolest ligidalt sugulane luulevõimele. Võiks ütelda: ajakirjanik luuletab hanejalgades.

Kes paneb talle jeda pahaks? Ta „luuletab“ ju meile waimlikuks naudinguks, meie põlewale undishimule sõbdaks.

Ta on efsalteerunud, waimustunud alati — kusse nõudel. Harilik kodanik waimustub ainult suurte puhkudel.

Wana-aasta wiimisel tunnil paistab maailm nii salapäraseks igalhele. Atmosfäär näib olevat tulvil täis kodufäijaid, penimikke, nõidu, — ratja luuawartel ja muidu lennus...

Kuule! Põbningul kolistab keegi laudu... Kas ehk ennustab see kolin surmajuhstu perekonnas?

Tühjas tabelis justkui wilksatas tuluke. Rääkisatas roostetanud wõshing...

On ehk wana-wanaisa hauast tulnud taga otsima oma ammu kaotatud nuustubakutoosi, wõi wana-wanaema oma õhuteiseks kulunud hõbedast laulatusfõrmust?...

Püha neitsike! üksiku ajunitu hurtsikut salu serwal ümbritses veel wõdewikus jälgedeta lumefiht, walge ja puhas nagu altarikate, — nüüd on ses lumes mingisugused hargilised jäljed... On seal käinud mõni hiiglataaren wõi wanapoger ise?

Sähwab tulijuga taewawõlwil. Rõrgel. Kaugel. On see ameerikalik reklaam?

Wõi ehk puuk? Wist tema?

On teine wõõras keldris end täis imenud koort ja wõid. Wendab wist nüüd wälismaile wahetama neid maitsewaid aineid waluuta wästu.

Do, tulihänd, kes ja oled tehtud furjawaimu kaasabil ahjuhargist, rattarummust, kerjekiwist, wankri-kodaraist, margapuust ja muust prahist, ära teeni tänasel õõl oma peremeest ja loojat, — rihast ihnus-tõid!

Wenda täna nobedasti, nobedasti meel mitu lord

Teine hariduskongress.

28. detš. wanal aastal, awati Tallinnas, Kloostri tn., Haridusliidu poolt kokku kutsutud 2. hariduskongress. Hariduskongressile olid kogunud üle maa meie paremad haridustegelased. Siia ilmus ka riigivanem Jaan Tõnisson, kes ühtlasi Haridusliidu esimees. Kongressi awas Riigikogu esimees K. Einbund, kes Haridusliidu abi-esimees. Kongressi olid ilmunud terwitama haridusminister ja kõigi ülemaaliste haridusliste organisatsioonide esitajad. Kongressi saadikute hulgas olid rõhukas enamuses õpetajad, meie rahwa walgustajad. Ei puudunud ka koolinõunikud.

Silmitsedes kongressi algul kokku tulnud haridustegelaste peret, oli tunne, et see kongress palju peab jõudma korda saata. Ja tööd tehti niipalju, kui palju jõuti. Kuid siiski ei lahkunud paljud täieliku rahuldustundega kongressilt. Tundus, et haridustegelased kõige awaldada ei saanud, sest läbirääkimisteks oli liiga vähe aega, nii et paljud lahkuma pidid lahendamata küsimustega hinges. Nii ei leidnud sugugi käsitamist küsimus, kuidas ja milliste abinõudega võita rahwa, jaanuti suure hulga haritlaste loidust wabaharidustöö vastu? Kongressil ei tohiks ettekannded nii palju aega ära tarwitada. Nad peaksid olema hästi lühemad, sisaldama ainult põhinõtteid ja resolutsioone ning kõige tarwilikumaid seletusi. Siis jatkuks ka aega wastastikfudeks mõtteawaldusteks.

2. hariduskongressi hüüdsõnaks oli kultuuri wiimine maale. Pea kõik referendid ja kõnelejad rõhustasid seda. Võeti vastu rida resolutsioone jelles sihis.

Nii võime loota, et juba lähemas tulewikus haridustegewus maal intensiivsemaks muutub.

Loome ära 2. hariduskongressi tähtsamad resolutsioonid:

Wabaharidustöö on meie rahwakultuuri jätkendamisel ülesandeks laialistes rahwahulkades esile kutsuda kultuurilisi huwivõid, rikkastada teadmisi, äratada elawat isetegewust enesearendamiseks, kaasa aidata kindla eluwaate wäljatujunduseks ja rahuldada waimilisi nõudeid.

Meie wabaharidustöö püüdeks täiesolewal silmapilgul olgu maa oludes aidata luua kultuurnõuete rahulduse wõimalusi, et elu maal teha elamiswäärtiliseks.

Käesolewa aja eritiheks ülesandeks on põhjamaade rahwakultuuri mõte meie oludele kohandada ja järjekindlate teostamistele wiita, et jellega meie rahwakultuuri jätkendusele kindel püsiv alus pauna.

Muusika, eriti laulu elustus meie rahwa tsel on meie rahwakultuuri nõudeks.

Kõik haridusajutused olgu alkoholiwabad, ka jes mõttes, et nad ei oleks seotud alkohoolistete einelaudadega, mis wõivad lihtvideerida wäga palju haridusajutuste positiivset tööd.

Wabaharidustööd tuleb juhtida võimalikult ühest keskkojast ja ühise kawa järele.

Wabaharidustöö naiste hulgas tuleb korraldada, arvestades nende eriomadustega, huwidega ja päraselise tegevusega.

Ettewalmistus emakohustele olgu üks wabaharidustöö

wälismaile, sinna, kus sandid jõwwad aina jaina ja joowad peale ehtjat wahuweini...

Tule tagasi raste kandamiga. Too kaasa arutu hull piitse, paelu, kübaraid, kleite, karusnahku. Hangi vähemalt tuhat tosinat roosioiewärwi sädelewaid siidisuffi, sama palju brokaat- ja sijalikunahkseid kingi igas juuruses. Jaga neid eesti noorikutele ja neidudele, kes on õnnetud uhtlusemete puudumise tõttu. Jaga kõigile. Ära jäta ilma ka neid, kes jõddawad lambaid ja weisi, kes pühivad tänawaid ning roogiwad lund ja unistawad kofilaseft-printsiift. Rahulda meie naiseliku edewust. Siis eht kaob kadetus ja laim meie kesfelt, sest saawutame wälise sarnaduse...

Wõimalda miljoniilised wõidud kõigile, kes laste leiwaraha arwel on omandanud wõiduloose mitmesuguste loteriide seeriade hulgaft.

Puista, pisuhänd, kahel käel raha tööta inimestele ja muudu iga pere kaukasje, sest nurin on meil suur wäheje saagi tõttu!

Ei! wa', kratt-klaasfilm, wa' ahnitseja ja koku-rämpsa! Wõtan tagasi selle orjameelse soowiawalduse. Siigan su häbitusse nõianäffu! Weel kord ja weel kord!

Kolmel neljapäewa õhtul on sind muustal wiisil walmistatud — kolm kord hülgan su peale!

Sina ja su peremees — kullakoi, teie annate halba eeskujut kodanikkudele. Opetate saawutama rikkust ja wara jaherduse kaudu, üriistilise õnne kaudu.

Teie mõjul jätab wiimaks iga kodanik töö seisma ja hakkab wahtima üffisilmi taewa, et tabada teenimatut õnne.

Teenimatu õnne ihas oleme juba läbi tuhkinud ja jorinud kõik muistised kalumid ja waremed. Kullakambereid pole weel leidnud.

Õngitjedes põhjawajumuid kullalaewu, matame mere sügawusse kapitali, kuna wõikime teda ratendada tulutoowamate ettewõtete teenistusse.

Wist on hoopis wälja suremas laiarinnaline, tilse, fittesooneline eestlane, kes on kui lõwi wõidelnud karmi loodusega, pigistades lahjast maapinnast wälja maksimum wiljarikkust; on kaftnud iga wiljapead enese higa — till tilga järele, aastast aastasse.

Kas sünnitab eesti naine nüüd weel ainult waimilisi kääbusi, kes on walmis roomama põrmus, millise tahes jõleda jumaluse ees, kui saaks aga raha, saaks seda weel täna, samal hetkel, seiklusteks ja mõnuks?

tähtsamalt ülesandeist, sest ainult oma ematööstustest teadlik naine suudab kasvatada häid riigikodanikke ja kasulikke rahvalikke meid.

On tarvilik, et naised wabaharidustööst aktiivsest oja võtaks.

On tarwis jehgitada naistele nende enda organiiseerimise vajadust. Organiiseeritud naine suudab teadlikumalt juhtuda ümbrusele ja ühiseft teistega juuremate tagajär-

gedega töötada oma enda arendamisel, kui ka ühiskonna kasuks.

Piirimaade haridustöös tuleb eriliseft rõhku panna materiaalse kultuuri omandamisele, kuna materiaalse kultuuri puudulikkus ja primitiivsus on ühelt juurimaks piirimaade arenemise takistuseks.

Peale nende mõeti vastu terve rida wabaharidustöö kõige mitmekesisemaid alasid puutuwaid resolutsioone ja joo-riawaldusi.

Rogemusi koduta laste hooldamistööst Soomes.

Sama wana kui inimkond, sama wana on küsimus hooldamist vajawast, koduta lastest. Läbi aastatuhandete on märgata lörwuti kaks eri hooldamistwiisi: kas wõtsid sugulased ehk muud inimesed koduta lapse oma hoolde ehk paigutati laps jälle erilise hoolekande ajutusse. Mõlemad hooldamistwiisid töid esile mõnesuguseid wäärnähtusi. Südameta, toored inimesed wõtsid lapsi eneste juurde, et nendest kasu saada. Märgati, et wigane laps haletsemist ellu kutsus ja kerjates rohkem teenib, kui terve. Nii wigastati terveid lapsi, tehti neist jalutuid, pimedaid, küürakaid. Umberrändawad tirkused õstsid lapsi, piinasid neid, jaatid nende elu hädaohtu. Lapsi müüdi ning osteti kõlblugetuse teenistusse. Hoolekande asutused jälle täitusid lastest, leitud laste kodud said hiigla ajutusteks, kus sagedasti 95% lastest juri puulik hooldituse ja nakkushaigustesse enne 15 eluaastat. Laste ajalugu on lugu weriseft ülekohust.

Soomes walitsejad kawa patriarkaalsed elukombed. Sõdade waeledlapsed kaswatati ellujäänute juures

perekondades. Leitudlaste majasid ei olnudki. Kui jaadi esimene waešte hoolekande seadus Soomes aastal 1852, siis määras see koduta lapsed perekondadesse kaswatada. Kuid wäärnähtusi esines. Lapsi wõtsid vastu need, kes lastest kasu lootsid. Laps muutus äriarjaks, kaubaks. Ümetiwõimude ettewõttel pandi toime awalikke laste oksjone. Koduta lapsed aeti wallamajja koku ja pakuti wälja; kes wäiksema maksu eest lapse wõttis, jai lapse ühelt aastaks oma juure. Mõõdunud aastajaja kelpaiga ajalehed toowad sõnumeid laste laadadest. Weel käesolewa aastajaja algul on metjanurga waldades oksjoni teel wäljapakkumisi ette tulnud. Kui keegi last enam rahagi eest ei wõtnud, pandi laps kullakorda käima; trahwi ähwardusel olid talud kohustatud niijugust last mõned päewad oma majas toidma ning teise tallu jälle edasi kättima.

Pea märgati ometi, et jarnane oluford hädaohtu kuulutas kogu rahwale. Soome parandatud waeštehoolekande seaduses määrati, et lapsed tule-

Wõi ei ole emad, isad ise mures selle üle, milliseks kujuneb tulewikus nende laste loomus? Muidugi on.

Kes laenaks meie wana-aasta õhtuks ndiapeegli, et näha kogu Eesti noori kümnekond aastat hiljem tegutemas, töötamas?

Milline tark wõiks meie ütelda — otjekoheselt, ilustamata, kelleks kujuneb meie noorsugu: kas saawad neist loind, selgrootud mõnutsejad, wõi kodumaa ärkjad uuendajad ja korraldajad.

Kas lasewad nad tulla meie walitsejateks weel kord warjäägid ehk teutoonid, wõi ostawad ise olla ja jääda peremeesteks omal maal?

Muistjed targad wiibiwad manala toredas warju-riigis. Beame leidma ise wastused.

Korjakem koku kõik tina, millest kawatseb „walada õune“ eesti kodanik wana-aasta õhtul. Sulatagem tina korraga, mitte igaüks oma ette, suures pajas.

Raijakem jula metall suurde weefogusse, Wõrtsjärwe wõi Vinda filmawette — Ülemiste järwe.

Meie noorpõlwe nimel walagem õune: katsugem ennustada, millisele tööväljale ajuwad tulewikus meie noored. Tehkem seda wainus, nagu mõõdame aega wainus. Tehkem seda uue-aasta õõ uneluses, aetuna etstaafist, ülimalt wainustuseft, millist näitab meie

tagasihoidlik loomus aastawahetusel rohkem, kui kunagi muudu.

Näete, tinakujund on särtsudes walmunud juures weewaagnas.

Uurige, kas ei kujuta tema saart terawharjalise mägedegrupiga?

Wist on see jä d e m e t e s a a r, miinasmaa, mille ni jõudis Kalewipoeg hõbedasel laewal „Lennukil“ oma reisil maailma otja.

Kolme mäge nägi seal kangelane Kalew sõprade Sulewi ja Alwiga ning kannupoisiga.

Üks mägi ajas wälja suitsu, teine tuld, kolmas kuumat wett. Sulanud kiwivedelikku woolas sügawuseft ja walgus orgu.

Lungida mägede ligidusse oli ükiraske. Kiwitunglad rakatafid maakulaja Sulewi raudriide pihhta. Sõdemed kõrwetasid kangelase ripsmeid ja kulme.

Kannupois kadus jäljetult. Walge lind lendas laewale ja seletas, et teiselpool mägesid ja lumelagedikke olla maa, kus walitsewat igawene fewad, alaline suwi. Sinna olla meelitanud näkineitsid kannupoisi. Sinna ta jääwadki wiitma eluaga.

Kangelased ei teinud katsetki mõõda pääseda karde-rawatest mägedest.

wad asetada waestemajadesse. Seal jattusid lapjed kofku wanadega ja wigstega, seal oli haigusid ja ühis-
konna kõige halwemat elementi. Kolmas seaduse
parandus määras kogukonnad (linna- ja wallawa-
litfused) ajutana erilisi lastekodusid. Kofku-
hoidmise mõttes ajutasid kogukonnad lastekodud
waestemajade otja ehk peale, nii et ümbruse kaswa-
tamast mõjust jällegi ei maksnud kõneleada. Ei jää-
nud üle muud, kui hakata arendama mõlemaid hool-
damiswiise, niihästi perekondades kasvatamist, kui
kiinist hooldekannet lastekodus. Kiigi poolt määrati
ametisse inspektor. See mõjus palju head, kuid ühte
ta ei wõinud: ei juutnud koduta ja warjata laste
hooldamist teha rahwale südame asjaks. Kogukon-
nad olid kohustatud niihästi ajutama lastekodusid
kui ka andma lapsi perekondadesse kasvatada. Tef-
kis juuri lastekodusid, eriti linnadesse. Kui ohwer-
dati palju raha, kui jaadi laste kaswatamiseks haru-
dane tarf ja soojajüdamega inimene, siis saadi häid
tagajärgi ja lapjed wõisid elada oludes, millistes
perekonna lapjed ei saa elada, sest perekonna majan-
dusline tasapind ei luba seda. Kui on wähe raha ja
kulude kofkuhoidmine tingimatu, siis ei olnud midagi,
mis lastekodu lapsile oleks tajunud üffildust ja
sijemist külmust. Perekonnas kaswatamise warju-
küljes jäi see, et kogukonna ametnikud küllalt rõhku
ei pannud kodu waliku peale. Lapsed püüti anda
kaswama oma kogukonna piirkonda, et järelewaatuse
kulusid kofku hoida. Nii jäid lapjed ümbrusse, kus
igailks tundis nende wanemate ja jugulaste elu ja
nende kaitseta oleku põhjuseid. „Niifugune oli ju
ema, jarnane ju isa,“ ütlesid inimesed, kes heameele-

ga tahawad wanemate patte laste kätte maksta, kuigi
see asi ainult jumalale peaks kuuluma.

Määsolewal aastajal, laste ja noorsoo aasta-
ajal, hakkas inimkond igal pool kõnelema laste
õigusest. Märinati, et nii loodus kui kultuur on
lapsile määranud kaswupaigaks kodu, wanemad,
perekonna. Lapsel on õigus nõuda õmale kodu. Kui
tal pole seda, siis muretsetagu see talle. Sest kodu
kuulub lapsile, laps kodule, aga mitte selle hiigla
ajutusele, kuhu oleme lapsi kofku kuhjanud ja milli-
seid hüüame wäärnimega lastekodudeks. Laps
nõuab head kodu, aga mitte juurt lasteajutust.

Tuli maailmasjõda ja tõi miljoniisi waeheidlappi
ja sundis rahwaid tõsijemalt kui kunagi waremalt
otfima lahendust koduta laste probleemile. Tuli sõda
Soomegi wabadusõja näol, jättes 25.000 waest-
last. Nis wabadus tuli seega raskete kohustustega.
Seltfkontundis, et oli minewikus palju eksitust te-
tud. Isamaalijelt mõtlewad kodanikud tundsid, et
waid armastus wõib ühte liita seda, mis waen ja
wiha olid purustanud. Soome kõige jõukamad,
kõlblijemad, kristlikumad kodud awanesid ulhaju-
wel 1918 sõja waestelastele. Need kodud ei küfi-
nud, kas koduta laps oli oli walgete wõi punaste
laps. Eriti Soome talupojad wõtsid vastu neid
õjalapsi. Kiigi estimeje presidendid abikaaja prona
Ester Stohlsberg oli waremalt juba käinud Daani-
maal uurimas sealset kuulsats saanud laste hool-
damiswiisi. Seal anti aastal 1894 koduta laste
hooldamine ülemaailjelse kaswatusühingule. Waba-
tuhiline armastustöö ja ametiwõimud andsid kätt
teinetetjelse. Ametiwõimud registreerisid koduta lapsi

Miks ei huwitatud Kalewipoega too imesaar? Miks
ei tahtnud ta teda wallutada?

Niitid oleks meil olnud ka oma asumaa. Oma Hel-
weetsia, kuhu saata rawimisele meie tuhandeid kopsu-
haigeid, meie fiduraid lapsi.

Kangelastel oli tarwis sõita sinna maale, kus „kured
sõwad kulda, kanad karda, haned haljast hõbedat,“ ja
weel kaugeemalegi.

Sädemete saare uurimistööd jättis Kalew tulewase
waba Eesti noorte hooldeks. Nga saare aadressi ei jät-
nud imelik mees! Ta teadis, et kord tuleb aeg, kus
peerg meil hakkab põlema mõlemast otjast korraga, —
kus Eesti saab olema üle ujutatud haridusallikatest,
küllap siis noored ja julged leiawad Sädemete saare
omal jõul. Las' mõtlewad, teritawad meeli. On siis
Taara neile annud tarkuse ainult seks, et lahendada
riisõnade mõistatusi ajalehe sabas?

Sageli otfime kaugeft seda, mis peitub meie lähemas
ligiduses.

Miks peame otfima imesaart ilnamerede tagant —
Ameerikas, Aafrikas, Austraalias, wõi põhjanabal?

Kas too igawese kewade maa, kuhu jäi Kalewi kan-
nupois wiitma iluaega, ei wõiks olla meie oma kodu-
maa?

Refet lumewälju, keset joid ja rabasid unistame ke-

wadest ja suwest. Unistame wiljarikkast maast, mis
toidaks kergema waewa cest.

Ei wõi muuta kliimat — ja seda pole tarwiski, —
kuid küll wõib muuta sood ja rabad aedadeks, wõib
muuta elu inimwäärilijemaks meiegi kliimas.

Ei jõua paigalt nihutada wulkaane, kuid jõuab
leida uue tee, mis wiiks kaugeft möõda tulimäest, et
ei kõrbeks kangelaste kulumud...

Teed peame otfima kodumaa sõidamesse, tema waim-
liste warahallikate juure, — Sädemete saare paremasse
õssa.

Sama raste on see, nagu pääseda möõda tuld
purstawast mäest, kui meil puudub usf enestesse, kui
meie ei tunne kodumaad.

Toda kõikumist usju ja tahtluse wahel wäljendab
meie kurnameelsein poeet Johan Viwo:

„Sa oled kodu, kesf kodumaa raal

Ja otfid teed tema poole.

Teed otfin ma, ah, teed otfin ma

Ja suren ja ärkan tund tunniga.

Noored Eestis, leidke tee kodumaale, wallutage Sä-
demete saare ilusam piirkond, jookske tormi üle mägede
ahela!

Teid toetab wanema põlwe aateline oja.

Käo Orvik.

ja muretsefid neile selle kaitse, mis seadus lapsele lubab, nagu hoolekandest tingitud kulude katmise. Kasvatuskoduühingud jälle töötasid Daani perekondade kõlbluse tõstmiseks ning nende avarimiseks koduta lastele. Võõra lapse kasvatamine Daani- maa aumäärt perekonnas sai au- ja armastus- ajaks jeltkonna kõige paremale elemendile. Ühiskodud, mida nimitame lastekodudeks, needgi moodustati ümber väikesteks asutusteks 10 lapsega, kus üks ema suutis juhataada, kasvatada ja armastada kõiki neid oma lapsi.

Aastal 1921 oli Soomes 26.547 alla 15-aastast last, kes olid ühiskondlike hoolekande osalised. Meist oli 17.947 paigutatud kasomaste, jugulaste ehk võõrasteesse perekondadesse kasvatada, 7668 oli 104-s asutuses ja 932 last jäid abi mõnel muul teel. Proua Ester Stohlsbergi energilisel algatusel hakkas aastal 1922 Daani eeskujul töötama uus ühing uute sihtidega lastekaitse alal. Eeskava sisaldub juba nimesse: „Kodusid koduta lastele“. Ei tohi enam leiduda koduta lapsi ega lasteta kodusid. Mõlemad on loodud teineteist täiendama. Ühing „Kodusid koduta lastele“ püüab mõlemaid juhtida teineteise juure. Ühing püüab lapse nagu kättele võtta, lapse kõrgese tõsta ja inimestele hülida: kes teist saab lapse, sellele on osaks saanud au ja usalduse avaldus, kallis annetus ning õnnistus. Minult kõige paremad, kõlbliselt kõige väärtuslikemad, majanduslikelt kõige tugewamad, siidame suhtes kõige soojemad perekonnad tohivad selle ametuse vastu võtta!

„Kodusid koduta lastele“ ühingu tööviisi- deft tuleksid esimesena nimetada väikesed asutused,

n. n. w a s t u w ö t m i s k o h a d, kuhu hooldamist vajaw laps võetakse ajutiseks, esimest hoolit-just jaama. Laps tuleb ju jägedasti väga halvadest oludest, neil on ju juuksed parasiitides, ihunahk pe- semata, seedimine rikkis, jägedasti tuleb õpetada häid elukombeid ja viisakuse algteadmisi. Wastu- võtmiskodus l i i g i t a t a k s e l a p s e d. Normaalsed, terved lapsed antakse esimesel võimalusel sündsasse perekonda. Haigetele antakse abi, waimliste ja keh- liste defektidega lapsed toimetatakse neile määratud eriasutusse, kurikaldumustega lapsed kasvatatakse j. n. e. Wastuwõtmiskodu juhatajanna peab olema lapsepõlvkooliõpetaja hästi tuttav kasvataja. Ta peab märkama lapse iseloomu ja kalduvused, peab last alati silmas pidama nii süües, magades kui te- gemuses ja töös, ta peab koos arstiga otsustama, kas tuleb laps kasvatada lastekodus, perekonnas, kaswa- tustamajas, nõrgamõistusega laste asutuses, waimu- haigete jaoskonnas või veel mujal, või waft on laps harilik laps, kelle kohta on hea kujutaja ja ema armastawa siidame ning hoolika filma läheduses. Wastuwõtmiskodud on väga tähtsad asutused, tä- helepäevate tegemise ja lapse ieloomu tundmaõp- pimise asutused. Muidugi käib laps enne wastuwõ- tmiskodusse tulekut arsti uurima filma alt läbi ja jääb paariks nädalaks eraldusruumi, et ta ei tooks külgehaakawaid haigusi teistele.

Minult üle 2 aasta wanuseid lapsi võtame wastuwõtmiskodudesse, nooremad jääwad rinna- lastekodudesse, kuni nad 2 aastat wanaks saowad ja mil terwed ja normaalsed lapsed rinnalastekodust otsekohe perekondadesse antakse. (Järgneb.)

Leeni Ploompuu-Westerinen.

Kirjanduslik weste.

August Jakobson: Waeste-patuste alew. R.-ü. „Loo- duse“ romaaniwõistlusel esimese auhinna saanud ro- maan kahes köites. 760 lk. 1. köite hind 400 mk., 2. köite hind 350 mk.

Kompositsiooniliselt ebaõnnestunud, stiili poolest mitterahuldaw raamat, — ütleb ehk mõnigi, kes ilu- kirjanduslikust teosest otse kõigepealt ilu. Wõidak- koguni ütelda, et see on raamat täis roppust ja rõwe- dusi, — raamat, mida noorele inimesele ei tihka kät- tegi anda.

Tõepoolest, see pole raamat ilujanusele esteedile: kompositsioon on tõesti lohmatas, katkendlik, mitte- proportsioneeritud; kannab wilumatuse, ruttamise ja hooletusegi jälgi. Stiil on sageli kuuw, puine, ajalehe- keele taolisel ilmetu; tundub selgesti, et siin ei kirjuta mitte feelmeister, waid algaja, kelle stiilil veel pole omapära ega rütm. Ja rõweduft — kui tahetakse: roppust — neid leidub selle kogult suure teose lehekül- gedel tõesti palju; eriti, kui neid leida tahetakse.

Ja siiski, kõigest sellest hoolimata, on see wäärtus- lik, väga wäärtuslik raamat, mis „Looduse“ romaani-

wõistlusel mitte asjata ei saanud esimese auhinna osa- listeks. Tähtis ja wäärtuslik on jes raamatuse nimelt siin, — nii tähtis, et selle kõrwal stiilivääratused ja kompositsioonilised puudused üsna tühistes puudustena tunduwad. Teose välispidist, wormilist külge pole ka autor ise kuigi tõsijest võtnud; ta on kirjutanud ainult siin pärast: masendawa, õudse siin pärast.

„Waeste-patuste alew“ jutustab inimestest, kellede elust suurem osa meist väga wähe teab. Ta wiib meid jeltkonnakähi sekka, mille elutingimustest meil tänini aimugi pole olnud, — ehk kui on olnud natuke aimu, siis pole igatahes olnud kujukat ega ülewaatlisku pilki. See jeltkonnakäht on meie agulite töölistkond, kelle seas noor autor — waewalt paar aastat üle kahesümme — ije on sündinud ja kaswanud, kelle häda ja wiletust ta on kaasa kannatanud.

Ta ei püüa seda ühiskonnakähti idealiseerida, ei kat- su seda kirjeldades ka mitte lugejas haledustunnet äratada, waid rõhutab eriti just tegelaskonna ebameel- diwaid, eemalõukawaid, sageli põlgusewäärilisi oma- dusi. Näeme „waeste-patuste alew“ elanikke tooreste, kuskilfude, riakate; näeme neid orjameelselt alandlik- kude ja iseteadwusetute olewustena. Näeme neid rõ-

Ühest harjunud kombest, mida tuleb jätta.

On asju, mis kujunevad välja iseenesest, loomulikult arenemise teel, olude survele. Kuid on olemas asju, missuguseid peab tõukama, õhutama, alla kriipsutama, alles siis võtavad nad tarvilise kuju.

On olude sunnil välja kujunenud kogu ilma naisametnik, missugust tüüpi läinud aastasajal peaaegu ei tuntudki. Eriti sõja ajal ja pärast seda on mitmesugused asjaolud sundinud naist tegutsema ametnikuna ja ühtlasi on vabastanud temale selleks tee. Nii riigi-, omavalitsuse-, kui eraettevõtetes võistlevad sagedasti praegusel ajal naisametnikud arvust meesametnikkudega. Ja kuigi siin-seal tõusevad üksikud hääled, mis räägivad naisametniku vastu — eriti rõhutatakse töö piiramise tarvidust abieluliste naistele, kelle mees teenib ja sellega perekonna eest hoolitseb, — siis ometi ei ole niisuguste häälte jaoks kõrvu, sest elu ise läheb oma loomulikku arenemise rada.

Naisametnik ei ole seega enam haruldus ja on täiesti loomulik, et ta täidab osa nendest ülesannetest, mis meil riigi-, ühiskondlikes ja ärielus tarvilised.

Ometi on aga midagi, mis naisametniku kui niisuguse suhtes tänapäevani on püsinud ebaloomulikuna ja mittevastavana ametniku kutsele. See midagi on nähtus, et naisametnikku nii otsekohese ülemuse kui ka kaas-

ametnikkude poolt ei nimetata kunagi ei ametala järgi ega tema perekonnanimega, vaid ilma erandita ja igal poolt lihtsalt „preili“ ehk „proua“. Meesametnik, olgu ta tähtsamal või alamal kohal, vanem ametnik või alles koguni algaja, tema poole pööratakse „härra Kuusk“ ehk „härra Kask“. Teda nimetatakse kolmandas isikus tema ametala või perekonnanimega. Naisametnik aga võib seista vastutusrikkal kohal, võib olla kauaaegne vanem ametnik, temast ei räägita mitte kui „osakonna juhatajast“, „sekretärist“ või „raamatupidajast“, tema ei ole otsekohesel kõnetamisel mitte „preili Kaer“ ja „proua Rukis“, vaid lihtsalt „preili“ ehk „proua“.

See on ju iseendast tühine asi, paljude arvates vist mitte kõne väärtki. Kuid järele mõeldes peab tunnustama, et näiliselt nii süütukomme on mitmeti väga ebasoodne. Nõuab juba ometi lihtne viisakus, et meie inimese poole pöörates temaga kui teatud isikuga arvestame ja siis ka, teda kõnetades, tema nime või ametit nimetame. Ütleme meie aga lihtsalt preili ehk proua, siis kas meie ei tea selle inimese nime või jälle ei pea teda väärt, et nimetada nimega, tähendab keeldumise avaldamast talle seda kõige algelisemat lugupidamist, mis paratamata tarvilik ühise töö juures ja igapäevases läbikäimises ja mille peale naisametnikul on täieline õigus. Nime mitteteadmist kaas-

wedatena, joomahaigetena, märatsewatena metsalisketena. Näeme ühiskonnatühti, kus isegi lapsed on eba-wooruslikud, pahelised.

Kuid autor ei piirdu sellega, et näidata, mis sugused on „waeste=patuste alevi“ elanikud; ta selgitab ka, mis pärast on nad niisugused. Ja ses ongi raamatu juurim väärtus. M. Jakobson näitab meile oma teose tegelaskonna igawest heitlust nälja ning puudusega; näitab nende sündides juba wirilatena ilmaltulnud inimeste kurnatud ja haiglasti kehti, võimaluste puudusel arenematut waimuilma. Näitab nende fitifuid, kaelafukkumas elamuid, — haigewaid õhutuid koopaid, kus lapsed ja wanad üheskoos peawad wiitna päewad ja ööd. Näitab nende magadisaafemeid, mil lede ees meid tülgaustus waldab... Pole ime, et niisugustes tingimustes inimeste ainjaks lohutufeks jääb wiin; pole ime, et neis tingimustes kaswanud lapsed ei arene terweteks ega wooruslikkudeks todanikkudeks.

Milles on „waeste=patuste alevi“ elanikkude süü? Miks on nad määratud waesufesse ja pahedesse lämbuma? Neil pole mingit süüdi. Igaüks meist oleks wiist samades tingimustes kaswades samasugufeks kujunenud. Nende ainus süü on see, et nad pole sündinud

teistjngustes oludes! Kas tõesti peab sellane juhus otjastama inimeste jaatufe?

Ikstki ühistond ei lohtis lubada, et oja tema liikmetest juba sündides otjutub „waesteks=patusteks“, jeltsefonnaheidikuteks, kel pole mingit lootust pääjeda päitejapaisteks; kel pole lootust areneda tõeliskteks inimesteks. Jakobsoni ligi tuhandesehefufeljeline romaau on üksainus juur ja raste etteheide ühistonnale. Igaüks, teda wähegi huwitawad ühistondlikud küsimused, peab jeda raamatut lugema! See teos ei tohtis puududa kellegi lauult, teda huwitab tõnterwis, üldine terwishoid, karstus, tõlblusküsimused, rahwaharidus, rahwuslik kultuur, rahwa tulewikulootus: lapsed ja lastefaswatus.

„Waeste=patuste alevi“ peategelastest — Liiuüne perekonnast — ei ole dieti keegi (wälja arwatud ehk Liiuüne kajuwoeg, degenerant Ridle) ebajümpaattlik inimene. Kõdit nad on ainult õnnetud, endi õnnetufes kahetjusswäärilised kaastodanikud. Eriti kahetjusswäärilised muidugi lapsed: wigasena ilmaltulnud Wollki; andekas, kuid kleptomaniast põdew Marta; elurõdõmus, muusikalne Arnu; fergemeejelt kokett, tõbuahne Lilli. Heas todanlikes perekonnas wõiks näiteks Martast loostjandew naisüliõpilane, Arnust kunstnik areneda. Ja

ametnikkude keskel võib vaevalt oletada, tähendab, jääb ainult see viimane.

Teiselt poolt mõjub shablooniline „preili“ ka kasvatavalt halvasti, sest see nimetus ei kohusta millekski. Nii nimetatud naisametnik, criti kui ta on veel noor, hakkab eniast tundma ka ainult „preilina“ ja end üleval pidama ainult „preilina“, kellele nii mõndagi lubatud, mitte aga tõsise ja oma töö eest vastutava ametnikuna. See aga ei ole kasulik ei ametnikule ega ametasutusele.

Ka ajalooliselt ei ole see ilmetu ja selgrootu „preili“ õigustatud elutsema meie riigiasutustes ja kontorites. See nimetus on pärit aegist, kus noored tüdrukud hakkasid teenima jõukamates perekondades nõndanimetatud bonnedena ja perenaiste abidena. Seal nimetati neid siis, et eraldada muust naisteenijaskonnast, sest nad sõid „sakstega“ ühes lauas, kuid ühtlasi ka, et alla kriipsutada nende mittekuuluvust „sakste“ juure, — preiliks, mis oli rohkem kui majateenija- kuid vähem kui omasarnane. Üle kanda seda kommet perekonnast kontorisse ja ametasutusse ei ole mingisugust põhjust ega tarvet, sest siin ei ole vaja ametnikke liigitada ega ole siin ka seisusevahesid, missuguseid vaja alla kriipsutada.

Usun, et selle ebasoovitava nähtuse olemasolu ei ole tingitud mingisugusest pahatahtlikkusest või isegi hoolimatusest. Meesametnik kindlasti ei tule sellele mõttelegi, et ta oma ümberkäimises riivab naisametniku enesetun-

net, sest loomulikult ei suuda ta ennast seada viimase seisukorda. Tegemist on siin vaid väikese ebamugavusega, sest milleks veel hakata pillama üleliigset sõna, juure lisades „preilile“ või „prouale“ perekonnanime, kui ilma selleta ka saab läbi. Teiselt poolt jälle on see nii sissejuurdunud komme, nii üldine ja harilik kõnetamisviis, et vaevalt kellelgi tuleb meelde ennast siin süüdistadagi.

Kui nüüd aga selgeks saab, et see komme on halb, kui selle ärajätmise all kellegi kasud ei kannata, teine pool aga palju võidab, siis ometi võib sellest loobuda, ja kergesti loobuda.

Tarvis on ainult teatavas mõttes silmi avada ja parajal kohal tähelepanu juhtida, et see komme on ebasoovitav. Tarvis mõista anda ja meele tuletada, et praegune kõnetamisviis on haavav poolele ametkonna ja äriilma kooseisule ja et seda tuleb muuta.

Ühteagu aga tuleb jätta ka üleliigne viisakus, missugust keegi ei nõua ja mis ei täida mingit otstarvet. Ma mõtlen nimelt viisi, nimetada naisametnikku kolmandas isikus, ette lisades perekonnanimele veel proua ehk preili. Siin lausutakse täiesti üleliigne sõna, mis omakorda jälle kipub esile kutsuma kiusatust seda perekonnanime ära jätta ja leppida jällegi lihtsa proua ehk preiliga, kui see muudugi mõtte selguse suhtes võimalik. Räägitakse ometi meesametnikust nõndanimetatud tagaselja, ilma

Vilki? Demataolisi elunautijaid on niinimetatud paremas seltkonnas väga palju, — sinmanite ajel täidavad pallid, rahvapõlvade ajel kohvik... Miks peab Vilki oma kergemeelse eest nii raskesti, ühtinimlikku jõudu eeldavate kannatustega tajuma? Pole ime, et „vaeste-patuste“ arenenud element otsib pääsu kommunismist, vähemarenenud olnud usulastudest, — inimene pole ju tuim tomp, ta peab pääsmist otsima ja igatsema. Aidatagu, juhitud, päästetagu „vaeste-patuste alevi“ elanikud; aidatagu õigluse, rahvatuleviku, rahvusliku ühtekuuluvuse ja üksmeele vajaduse nimel!

Molli Pilt.

Meie lapsed.

On olemas eriline osakond naise ja ametdooke, mis omab päris silmapaistva koha naiselehtedes, osakond, ilma milleta ei leidu ühtegi naisjuttude oja ka kõige väitsemas lehes. See osakond on „meie lapsed.“

„Meie lapsed“ osakonna naise ja ametdooke pool leiab tavallijalt selles, kui hirmjalt on praegusel ajal muutunud lapsed, kuis maailm on muutunud ning kuidas lapsed on muutunud päris väljalkannatamatult, jeades pahatõhtsi omi vanemaid ja surinatuid väljapääsematu piinlikku seisukorda.

„Havilikkult heatahtle naised „meie lapsed“ kolku ühta lihe ja jama eeskirja järelle:

— „Banaema, kas tunned palju nõide?“

— „Ei, mu armas.“

— „Alga kuuldas nii, isa ütles ju eile, et sa oled ise päris nõid.“

Moi jälle:

— „Molli, juudle ema“, ütles isa. „Täna teha lõuna eest.“

— „Alga mille eest“, ütles selle peale Molli, „juudles siis eile omu Gviija emat enne lõunat?“

Moi jälle päris ühtjalt:

— „Dnu, kas sa oled paljapealine kolpea?“

— „Alga miks nii, Viisake?“ küsis ema kohkumult.

— „Alga ja, ema. Sa ise ütlesid eile isale, et omu on paljapealine kolpea.“

On olemas aiand, mis on juba miti kulumud, et neid enam ei arvustata. Üks jarnastest on just „meie lapsed.“

Sellepärast tahan ka mina niid juttustada loo „meie lastest.“

*

Peale jõulueellsete väljannimelute, igajuguste sõjesteoste, nagu haapad, kardidid, uus deemaafin, kallamaaf ja kaemõru naisele — oli ühtgiametrikul Plehshihimil järelle jäänud väike väike raha.

tema perekonnanimele ette lisamata „härä“, ega ole sugugi ebaviisakas, kui naisametniku suhtes sellest samast korrast kinni peetakse.

Et siin puudutatud vaatekohad teatavaks saaks äri- ja ametilmas ja, mis peasi, et nad läbi lööks, selle eest tuleb aga naisamet-

nikkel endil hoolt kanda ja teha selle heaks kihutustööd.

Ühtlasi tuleb aga pidada meeles, et naisametnik peab v ä ä r i m a seda, et temaga ümber käidaks kui isikuga ja iseteadliku inimesega.

Lilli Ibrus.

KROONIKA

E. Naisorganisatsioonide Liidu poolt 1927. aastal korraldatud kutseharidusliste kurjuste ülevaade.

Nr.	Kurjuste nimetus	Kurjuste kestvus	Kurjuste asukoht	Osav. arv	Kelle juhatusel
1.	Pangatööstuse kurjus	3. jaan. — 2. aprillini	Kurejaar	17	M. Grauberg.
2.	"	5. aprillist — 5. juulini	"	10	"
3.	"	17. jaan. — 17. aprillini	Merimäe w., Lutja l.	25	S. Potral
4.	"	24. aprillist — 30. juulini	Drava rahvaraamatukogu jelts	16	"
5.	"	29. septembr. — 24. detj.	Petjerimaal, Mäe w.	17	"
6.	Räsitöö kurjus.	11. märtsist — 11. aprill.	Petjerimaal, Wilo w.	25	R. Pölendit
7.	"	13. aprillist — 14. maini	Makarovo küll., Petjer w., Golowino l.	18	"
8.	"	18. maist — 23. juunini	Petjerimaal, Lauraš	20	"
9.	"	27. juunist — 28. juulini	Petjerimaal, Kotowo l.	22	"
10.	"	22. aug. — 20. septembr.	Narwas	19	"
11.	"	3. oktoobrist — 1. nov.	Merimäe w., Lintji l.	22	"
12.	"	8. nov. — 7. detsembr.	Merimäe w., Raštamava talu	24	"
13.	"	16. jaan. — 14. weebr.	Tjapfis, Wörumaal	12	M. Ebraus
14.	"	16. weebr. — 12. märts.	Kanepis, Wörumaal	37	"
15.	"	14. märtsist — 9. apr.	Suure-Jaanis	20	"
16.	"	25. aprillist — 23. maini	Mlaweres, Harjumaal,	28	"
17.	"	22. sept. — 21. oktoobr.	Kärdlas, Hiiumaal,	21	"
18.	"	25. oktoobr. — 22. nov.	Türi naiskõhvik	20	"

Da peatus mänguasjade kaupluse waatealkna eel ja, waadeldes mänguasju, arutas endamisi:

— „Tahaks öiet osta midagi iluvalmist oma Wanjale. Midagi riisjuguft wedruka ja masinawärgiga.“

Ja ta astus kauplusse.

— „Näidake mulle midagi kõhast riit kahelja-ühelja aas-kahelje polsiile.“

Kui tema ette toodi suur walik mänguasju, sattus ta waimustusse väga hästi tehtud rahwailiust koera seljas: koer joonits siblides jalgadega ja rahwaril pingutas ohje ning õõtskus edasi tagasi, just kui elaw olemus. Raua waatles Pleschihhin jeda asja ja lastis wedru kitta ja itta jälle üles teerata.

Kaupluselt wälja tulles tundis ta kõhast rõõmu, et oli jätunud nii koreda asja peale. Kõju jõudes ja lahti viietudes läks ta mõõda lastekohast ring kuulis seal elawat juttu. Da peatus...

— „Mille üle nad seal nõu peatavad? Urustatavad wiist, laupuhujed, ülatusest, arwatawad mis neist keegi jõulurwana läest ringitujets jääb... On muudugi uudishimulikkud, kas tänawat on jõulurpuu... Do, kuulne lappsepõli!“

Kõnelajid kolm: Wanja, Wowa ja Miida.

— „Ette!“ ütles Wanja, — „mina olen jelle poolt, et meie meid ei turvastaks. Tahawad teha meile jõulurpuu? —

Lehtu! Tahawad jellele riputada paberist kaunistusi — las nad lõbutsewad. Kuib ma mõllen siiski, et meie peame olemas peenemundelised: meie peame tegema näo, et see meile meeldib, et meie rõõmsiame, et olemas waimustatud. Noh... võib ilgegi wähe hüpleda jõulurpuu ümber, ära süüa mõni piprafot.“

— „Mina arwan teijiti“, ütles otsekohtene Wowa, „mina arwan, meie peame arwaldama oma kõhjed tunded jelle sabase jõulurpuu ja kõigi kõhta, milles tahastub meie wanemate ta-hane ärdaimeelus. Milleks see kõit? See on nii igaw...“

— „Kallis wend, ja unustad traditsioonid. Sul on see kerge, küid võib olla, et ita ei saa sellepärast magada fogu õõ, ta on jelle jõulurõõmuga harjunud lappsepõlwest. Ilma jelleka pole tal pühade tundmust. Misjaois pealtime meie ilmaaegu haawama wanameest...“

— „On päris naeruwäärne ja wastik“, naeris Wowa, „kuidas nad sel aastal walmistatavad jõulurpuud: lufustatavad ondid rõõrastetuppa, meisterdawatad seal paberivanikuid, la-teonaid. Misjaois? Kui mina nimelt küffim, mis seal tehakse, wastas mulle tädi Miida: „Eel õmmeldakse emale, uut kletti!“ Naeruwäärne ja lähtpaistew halladus!..“

Kõit kolm naerisid.

— „Kullatejed!“ hüüdis heafidamine Wanja paludes. „Sgatahes ärge jumala pärast näidate ontu tundmust. Waa-

19.	"	24. nov. — 22. detf.	Näsmäel, Väinemaal	26	"
20.	"	1. nov. — 27. nov	Kurejaares	52	"
21.	Maajapidamise kurjus	12. jaan. — 9. weebr.	Simunas	50	E. Miiür
22.	"	14. weebr. — 13. märtsj.	Selli, Harjumaal	30	"
23.	"	10. märtsj. — 14. aprill.	Numbas	39	"
24.	"	25. maist — 26. juunini	Narva-Hõesjuus	39	"
25.	"	4. aug. — 31. august.	Witjandis	13	"
26.	"	1. sept. — 30. septmbr.	Tiiril	35	"
27.	"	7. oktoobr. — 6. nov.	Rain, Harjumaal.	33	"
28.	"	22. nov. — 22. detf.	Vääne-Nigulas	28	"
29.	"	10. märtsist — 10. apr.	Petterimaal, Wilo w., Potalowo k.	20	P. Koort
30.	"	12. aprillist — 16. maini	Petterimaal, Merimäe w., Teterewa k.	22	"
31.	"	16. maist — 13. juunini	Petterimaal, Nawiite külas	27	"
32.	"	15. juunist — 15. juulini	Petterimaal, Mõisjo w., Nani külas	25	"
33.	"	22. sept. — 21. oktoobr.	Petterimaal, Saugas	13	"
34.	"	22. okt. — 21. novembr.	Petterimaal, Järvasuu w., Põhjaosa k.	19	"
35.	"	22. nov. — 19. detf.	Petterimaal, Järvasuu w., Põrtje k.	18	"
35 kurjust.				862	õjanditjaga.

Naisste teaduslikud tööd rahmuswahelisel näitusel.

Saaja Akad. Naisste ühing teatab meie Akad. Naisste ühingule, et maist kuni oktoobrini 1928 a. korraldatakse Nõuk. juur rahmuswaheline presjinnäitus. Näitusel esineb eriline naissojakond, kus katwastatakse wälja panna terve maailma naisühäälkandjad ja ajakirjad. Kasutades seda juhust, tahab Saaja Akad. Naisste ühing anda ülewaadet meie aja naisste teaduslikust tööst, paludes kõikide rahwaste Akad. Naisste ühingud muretjeda teateid teaduslikkude ajakirjade kohta, mida naised annawad wälja wõi toimetawad ehl kus nad on alalised kaastööliised. Näitusel tulewad esinemisele samuti ka naisüliõpilaste häälekandjad ning ajakirjad ehl nende kirjad, mida toimetawad teaduslikult haritud naised.

Uus Naisseleks Tuhulinnas.

Septembrikuu algupäewil pandi alus Tuhulinna 2. juubelilise naisseleksi. Ühutatjad kiikmeid oli 8. Seati töökü põhjikir, mis peagi registreerimisele tagasi tuli ja 13. nov. peeti awamissoosolek. Töökü tuli üle 50 naise, kes kõik ka kiikmele hakkasid. Soosoleku awas pr. Mary Rooswald pikema kõnega, kus ta rõhutas neid kohustust, mida naised õigused kalle peale panewad. Sellel awamisel ja eslu kühumisel tunnustati ühel häälel tarwitiks. Loeti ette põhjikir, mis soosoleku poolt muutamalt wastu wõeti. Sellel sihtis on naise igakülgne arendamine kurjuste, loengute ja kõnedhute waral. Siinaine wasti eraldi, teised juhataste kiikmed aga ühiselt, kes hiljem omawahel ametid jaotaksid. Peeti läbiwääkimist mitmesu-

dake ainult, kuldidas minna olema jaan — ilma ühialdusteta, ilma ühelligje waimustusteta, — kuid ma jaan näitama, et olen wõimus ja tänuil. Tehke ka teie nii — wõimustame ka teid waimu.

*

Wesjhihin awas ühje ja astus lastetuppa. Ta warjas, et oli midagi kuulnud.

— „Tere, lapsehjed! Wanja waata, millise kingituse ma sulle töin! See on nii tore!“

Ta wabastas mänguasja paberist ja parit koera jooksma.

— „Wäga armas!“ hüüdis Wanja käsi koku liües. „Just nagu elaw! Suur tänu, ijake!“

— „Kas ta sulle meeldib?“

— „Muidugi. Mõis ei peaks jee mänguasji mulle meeldima? Tõb on hea, tema mõte ja masinawäel on wäga terawmeeljed. Wäga, wäga kena.“

— „Warjake!“

— „Mõis on?“

— „Armas laps! Ma armastan sind ju tõesti, ole siis minu wastu ka otjekohene... Ühje mulle, millisena ja leiad selle mänguasja ja mõis nii imelil toon?“

Häbelikult lasõks Wanja pea songu.

— „Waata, ija... Kuit ja lubad mul olla otjekohene, siis pean sulle üttema: ja ei tunne põrmugi lapse hingeele,

tema meeljet ja looburust (muidugi ma ei kõnele enesest ega meist ühje — juuresõhijait ei kõnelda). Minu arwates tarwitas laps ainult kõige algelisemaid mänguasju, ningit puupakku ehl natjust mullu, nimata ja silmeto, sest laps on suur kühutleja ja armastab, et ta ettekujutusel oleks töb, et ta wõiks warustada mullu kõigi omadustega, mis lapsele just joomitawad; nende mänguasjade juures, mis aga peenjusteni wäljatõdatud, pole ettekujutusel enam tegemist. Täiskaswanud kiikmesed uuustawad allati, et, kiikides ja wälides lastele mänguasju, nad ije neist rohkem waimustatud on, sest nende ettekujutuswõime on kühwem ning neile meeldiwad kõige rohkem käitja waimid, wõimalikult looburusele järeleaimatud asjad.“

Wälides, songus peaga, kuulas poja arutusl ametnil Wesjhihin.

— „Nii... Nii siis! Ja jõulupuu on siis ka, nagu ja ennist jeketasid, waditjioon, mis on wajasõikum käiskaswanulle, kui lastele?“

— „Mõ, ja kuulid?... Roh, mis teha!... Jgatahes oleme meie küllalt õrnatundelised, et meie poleks kunagi teile mõista aruud jeda labast wale ja jeda teie naeruwäärjet jekjutorda, mis on nii silmatorkawad eemalheisjatele...“

Wõttesje wajuunult tõndis ametnil Wesjhihin paar korda toas ringi.

guste töötavade kohta. Tõhetakse lähemal ajal korraldada teedu- ja majapidamise kurjus. Mafjuta instruktorite jaamijeks pööratakse Naisorganisatsioonide Liidu poole.

Dr. Maikki Friberg suruud.

Soome naised on jürna läbi kaotanud ühe oma agarama ja tuntuma eesvõitleja, dr. Maikki Fribergi. Tema poolt 1905 aastal asutatud ajakiri „Naisten Ääni“ (Naiste Hääli) on Soomes väga laialt loetav ja käsitab naiskõhmuist jelle kõige avaramas mõttes. Peale jelle töötas dr. Maikki Friberg Soome juuremates naisorganisatsioonides ja oli üle riigi tuntud nii naiskõhmuiste eesvõitlejana kui ka väsimatu tööhõuna jorjiaalsetel aladel.

Meie lugejatele!

Väga paljude lugejate soovidele vastu tulles, teatame, et tulevases numbrist alates „Naiste Hääli“ avab küsimuste ja kostmist e osakonna. Sel osakonnal, mille järel on nähtav vajadus, saab olla mõtet ainult sel juhusel, kui meie lugejad sellest ise elavalt osa võtavad. Palume sellepärast oma lugejaid, kellel südamel mõni küsimus, sellega esineda toimetusele. Ka küsimuste kostmise alal palume tulevikus abi oma lugejatelt. Ainult sel kujul võib küsimuste ja kostmist e osakond välja kujuneda elavaks mõttevahetuseks, mis meie lugejaid liidab ühiseks pereks, kel ei puudu tahtmine olla omavahel vastastikku abiks ja nõuandjaks.

Teaduslikud stipendiumid R. A. N. Liidu liikmetele.

Rahvusvaheline Akadeemiliste Naiste Liit on asutatud 1919. a. Ameerika ja Ingliseakadeemiliste

naiste algatusel. Liitu kuuluvad 27 riigi rahvuslikku ühingu, teiste seas ka Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu. Liidu põhimõte ja siht on: arendada sõprust ja arusaamist ühikute rahvaste vahel ja kaitsta akadeemiliste naiste ühiseid huviseid kõigis maits, pakkudes oma liikmeile nii vaimlikist kui ka ainelisist tuge. Esimejel kohal on siin liidu ja ühikute rahvaste ühingute stipendiumid ja toetused, mis võimaldavad naistele edasi töötada teaduslikus töös väljamaal. Ka meie ühingu vastu on välismaa ühingud üles näidanud toetuste pakkumise suurte lahust ja poolehoidu. Meie ühingu liigetel on olnud võimalus kandideerida Ameerika, Austraalia j. t. ühingute poolt määratud stipendiumitele, kui ka oja võtta Inglise keele õpetajate juurekurjustest Londonis, kus meie kandidaadil oli määratud prii forter, ülespidamine, mafjuta loenuud jne.

Viimajena on tulnud pakkumine Girton College'ilt Cambridge'is, kust teatatakse Eesti Akad. Naiste Ühingu kahest stipendiumist 1928—1931. a. teaduslikudets uurimusteks mainitud College'is. Stipendiumi saamise õigus on kõikidel rahvuslikkuldel ühingutel, kes kuuluvad R. A. N. Liitu. Stipendiumid on: 1) matematika, loodusteaduse, arstiõpetuse, põllumajanduse eht teijel alal, juurus 300 nlftrl. (547,5500 Gmk.) aastas; 2) igal teaduse alal, peale matematika ja loodusteaduse, juurus 250 nlftrl. aastas.

Kandideerida võivad Eesti Akad. Naiste Ühingu kandu ülikskooli lõpetanud naised. Kandidaat peab esitama oma kavatsitava uurimuse põhjaliku kava, väiteteirja, või varemalt teinud tööd, ning kaheteadlase nimed, kes on töid hinnanud ja jelle poole valijad võivad pöörata järeleparimistega.

Sooviarvustustega esineda E. A. N. Ühingu juhatusle, Jaani tän. 16, Tartus.

Siis pööras ta järsku poja poole ja hüüdis:

— „Võta viidest lahsti! Kohe hakkam sind pekima.“

Vanja huuled tõmbusid avahiljelt.

— „Balun... Sinu poolt on jõud, ma tean! Ja ma mõistan, et see, misda ja nüüd teha tahad, on tähtis ja tarvilik mitte minule, vaid peaaegu kõikidele sulle. Ma ei taha midugi kõneleda mekkijusest, ega ka jellest, kui waene abinõu on watelesjes peksmine... See on enesestmõistetav. Ja kui sa tahad — ma mõistan üjei sind. Ma õigustan sind... Sa oled väsinud, ületõotanud, oled väisatanud vahja, ju meeleolu on rõhutatud, kurei, paha... Kellegi peale peab ju hakk ennast wadama — kas see olen mina või mõni teine, see on ühikõik! Noh, ühikõik — kui on minu haatus kama-tada ju halwa turju all — ma allun jellele, ma pole üjei wihane. Aru saada, tähendab andestada.“

Wana Plehshihin kargas wotamatult tootilt pästi, löi käega, wõttis jehast kuuve ja wessi ning heitus wabale.

— „Mis jul on ära? Mis sa teed?“

— „Pekja juba jina mind! Mis jool enam teha!“ ütles ametnik Plehshihin ja hakkas waikest nutma.

*

Tõe nimel, mõistuse nimel, armastuse nimel laste wastu, on eelmise jutustuse kirjutaja junnitund kurnistama, ei terve eelmise lugu pole muud, kui ametnik Plehshihin unenägu.

Ametnik jäi aragama — ja nägi und. Kuid jüstki, jüida tõmbus walustasti, mõeldes, et meie laste lapsed, jammudes kaasa meie kajangu arenemisejega, jaoavad olema jarnased, peawad olema jarnased wana ajast maha jäänud ametniku tarkadele lastele.

Lase meid, jshand, jwra wihis minult warem jellest.

A. Awerthento järele.

Toataimede kestel.

Kahju on kui inimlaps, loom hääbuvad mõistmatul ravitsijusel. Kahju on ka loodusejõbral, kui ta näeb närbumat taimel lillelanal, kus kollub veel äsja lohkawal taimel üks leht teise järele ning variseb siis maha, tuni taim viimaks seib raagus. Ei päästa igatord ka osavaimgi käsi niisugust haiget taimet.

Talv on kõige hädasohtlikum aeg meie toataimedele. Taimed tarvitavad oma õigeks edenemiseks tarvilisel määral õhku, valgust, soojust, niiskust ja toitu. Õhu ja valguse puudust ning õhu kuivust ja liig soojust tuleb taimel talvel palju sagedamini kannatada, kui suvel. Ja need talistavad loomuliku arenemist.

Õhkranis palju patustatakse kas liig rohke või väheste kastmisega. Mehaaniliselt toimida ei ole siin soovitatav. Tuleb mõelda, kaaluda ja tähele panna. Kastmise rohkus oleneb kõigepealt taimel iseloomust, siis kasvuperioodist, aastaajast, termilisest seisukorrast ja muist kasvutingimustest. Suurema ja tihedama lehestikuga, lihavate lehtedega ja lõppakate variega taim tarvitab oma kasvuajal rohkem, niiskust, see tähendab kastmist, kui puistunud, väikeste lehtedega või koguni õlasega taim. Siin oleks tarvis mõndagi teadmist, sest meie toakilled on pärit nii mitmelt asualalt. Palmid, kaktused, drakseenad, araukariad on pärit kuivadest ja ka kõrgetest aladest, kus niiskust vähe; filodendron kasvab enamasti teistel puudel, saades tarviliku niiskuse õhujuurte abil niiskest metsaõhust; samuti ka enamjagu orhideid; kalla või mõni aaronikepp areneb vabas looduses niiskel kohal, — need teadmisel ütlevad õige palju, sest kaktus ei kasva wees, aaronikepp kuival alal. Niiskust tahavad aga kõik taimed tarvilikul määral.

Õgal taimel järgneb kasvuperioodile rahus või puhkeae, mis avaldub selles, et taim ei näita sel ajal palju kasvunavalduisi. Taimel juured on siis ka peaaegu tegevusetu. Õige paljudel taimedel on kasvuseisak just talvel, sest õige suur osa harilikkeudest toataimedest lõpetab kasvu sügisel ja algab seda jälle kevadel märtsis, aprillis. Sellepärast ei tarvita taim talvel nii palju niiskust. Üldse tuleb kastmisega olla ettevaatlik, sest natukene liiga niiskust võib mõjuda taimel kahjulikult: kiast weest omandab muld potis mädase weetikatega läbikasvanud väetiste ja muu-

tub haputs. Hapu muld oma kahjulikkude gaasidega mõjub aga surmavalt taimel peale. Raske, savika mullaga täidetud potte kastetakse harvemalt, sest raske maal on omadus niiskust kauem alal hoida. Kerge mullaga täidetud potid kuivavad väga kiiresti.

Enne kui kastmisele ajuda, peab teadma, kas taimel puudub tarvilik niiskus. Selle tundma õppimisega harjub ka õige pea.

Üks praktiline võtte oleks umbes järgmine: muld lillepotis on kuiv, kui sõrmemõõdikudega vastu termet potti koputades pott heledamalt kumiseb; kobiseb pott tumedalt koputamisel, jatkub taimel veel niiskust. Mõneregale potti juures see viis ei tõlba, siin on alati kobin, sellepärast tähelepanu. Aga on ju ka teisi tunnuseid. Looduses võib tähele panna, et kuiv muld omab valkjama värvi; samasuguseks muutub ta ka potis. Sellelega võib aga väga eksida, sest tihti tuleb ette, et pealmine kord kuiv, kuna juurte ümber olev muld on märg ehk isegi ümberpöördukt, — pealmine niiske ja juurte ümber kuiv. Põuast nähtsinud taimi looduses on igaüks näinud, — need on nii abitud, kurdad. Samuti näevad välja ka kuivad toataimed. Ei tahaks nagu tujutellagi, et inimene nii võõraemalikult hoolitseb oma toataimede eest.

Kastmise weeks osutuvad parimaks vihma- ja tiigi-vesi. Jõuvest on juba vähema väärtusega. Kaevuvest on enamalt kõva, selles on lahustunud olekus lujja või rauda, ning isegi teisi kahjulikke lisandusi, sellep. ettevaatust. Tähtsusetu ei ole ka wee soojus. Nii mõnegi taimel surma põhjus on külm vesi. Kastmise vesi peaks vähemalt päeva toas seisnud olema. Soovitatav on isegi soojendada vett, millejuures tuleks tähele panna, et mee-soojus kerkiks mõni kraad toasoojusest kõrgemale, s. o. kuni 20 fr. C. Suvel kastetakse õhtul, kuid teistel aastaegadel hommikul. Kastmise juures on maksim. põhimõte: kui kasta, siis korralikult — nõnda, et vesi valgus välja poti põhjas olevast august. Suurem osa juuri ja just narmajuured leiduvad poti alumises osas. Ei kasteta külaladajelt, siis niiskub ainult pealmine kord, kuna alamaal juurtemärgus muutub muld tuhkuimaks, juured närtisivad ja jälle on meil tegemist hääbuva taimel. Potist alusele nõrgunud vett tuleb tingimata eemal-

dada. Siis veel — ei kasteta kunagi nõnda, et weejuga kõrgelt alla potti langeks — niisugused potid on pea mullast tühjad. Aga kui tihti juhtub seda...

Wähe raskem on ehk tolm eemaldamine taimelehtedelt. Tolm matab lehtede õhulõhed kinni, taim ei saa tarvilikult „hingata“ ja lämbub õhupuudusel. Et seda ei sünniks, tuleb tolm aegajalt eemaldada. On tolmulehtedel märgata, tuleb see väiksematel taimelehtedel pealt puhuda, samuti ka neil taimelehtedel, millest pühkumine võimata, näit. mõnel liigil kaktustel. See on, kui wahet saab wee pritsimisega tolm eemaldada, kuid seda ainult väikeselehelistel lehttaimedel, või rohtjatel taimelehtedel, mille lehtedel pole pikka iga. Klusaid ja juuri lehttaimi, nagu palmid, kummipuud, filodendronid j. t., mille lehed aastaid hoitudavad, tuleb teistiti ravitseda, sest pritsimise wesi, kui puhastab ta ka palja silmaga ei paistaks, jätab ajajooksul lehtedel mudafirme, kaewuwesti ihegi hallika looriku. Palmi ja teisi niisuguseid taimi pestakse wähemalt kord nädalas mõlemalt poolt ettevaatlikult puhta niiske ja pehme lapiga, watiga või käsnaga. Wesi, mida tarwitatakse, peab soojendatud olema. Sige mustade taimelehtede juures kataba weele rohelist seepi hulla. Raske on puhastada näit. siilkaktuseid, samuti ka igajuguste palmide lehtmikuna hargnemaid lehti, sõnajalgade lehekefi. Nende puhastamiseks tarwitatakse kareharjaselisi pintslaid, mida ifka ja alati puhastage wette kastatakse.

Lehtede puhastamise juures ei tohiks ka pottide pesemisest unustada. Tolmuikibemefesed ja muu mustus kleepub pottide välisseintele, kuhu asuwad warsti mitmesugused wetikad, wahet ihegi samblad. Niisugune pott kaotab oma läbilaskwuse, mispärast ainet wahetus muutub võimatuks, muld lähel niisuguses potis warsti hapuks. Potte pestakse wähemalt kaks korda aastas, kewadel ja sügisel, kõwa harjaga (tarwitatakse juurist harju) ja sooja weega.

Üht asja ei tahaks veel nimetamata jätta, see on toataimede puhastamine koltunud ja kuivanud lehtedest. Et awalda just kõige paremat muljet taim, millel koltunud ja krimpuforksunud ilma wärwita näotud lehed küljes. See oleks nagu wana wärwitu paik pühapäewakuuel. Koltunud ja kuivanud lehed ei ole taimele enam kasuks, neid võib julgesti eemaldada. Et tee juurt raskust, kui igakord toakoristamisel kuivanud lehed taimelt eemaldatakse, kas lihtsalt liikmest murdmise abil või ka lõikamisega. Palmidel, filodendronitel, kummipuudel jne. võib kortsunud, surnud osa kääridega ära lõigata, aga ifka nii, et kõige jääb kuivanud osasse, mõni millimeeter elusast osast wäljapoole, — laiad kuivanud serwad ei ole ka ilusad. Sõige elusasse osasse oleks lehe haawamine, mis sünnitaks

nitaks asjata mahlade lojumist haawamiskohta, loomates taime harilikke arenemistoiminguid. Kuivandest osadest puhastatud taim näeb wälja alati wärskena, pakkudes palju meeldiwamat waadet.

Kõik, kes meist botaanikaaias käinud, on muidugi tähele pannud, et taimed seal on paigutatud mitmesuguse wäga lahkumise temperatuuriga kaswuhoonesse. Siin leiame oest ka mõnegi oma tuttawa toataime, kuid samuti laiadi asetatuna mitmes ruumis. Botaanikaaias tahetaks anda taimelele niisugust soojust, mis wastaks nende kodumaa soojusele. Seal töötawad asjatundjad, kes teawad, kust taimed pärit. Kuid asjata armastajal puuduvad tihti need teadmised, mis jagedasti asetatakse taim just sinna, kuhu ta kõige wähem sobib, näit. ahju lähedusse. Tagajärg on see, et taime omanik arwab, et tal ei ole „lille õnne“ ja loobub täitsa taimele. Suur hull meie ilu- ja dietaimedest võib talwel, ei, peab ihegi olema jahedates ruumides ja keldrites. Jääwad nad aga sooja ruumi, siis ei saa tulla nõuetaw pühkeeg, nad wõjuwad ja arenewad edasi, aga et neil õhust, iheärans walgujst, päikesest puudus tuleb, on need kaswud, lehed wärwitud, jõuetud. Taimesõber ehk rõõmstabi nende eluawalduste üle, teadmata, et taim tarwitab asjata toidutagawarad, mis tal kaswujaks tarwis. Kõik taimed, mis kannatawad talwise toasoojuse lädi, on pärit Wahemere mailt, Uuest Hollandist, Healootuse maaninalt, Jaapanist — või üldse mailt, kus kliimaolud on enam-wähem jarnased meie kliimatilistele oludele, kõigewähemalt aastaegade suhtes. Sellepärast olgu nad talwel jahedamas. Troopiklised taimed wad armastawad soojust. Miks näitaks ei edene araukaaria meie soojades eluruumides? Tema kodumaa on Lõuna-Ameerika jahedamas osas, Argentiinas, Tšiilis jne. Sellepärast ei armasta araukaaria soojust; ihegi juwel edeneb ta paremini warjus, wabas loodusel või õhurikka alna juures. Talwel jahedas toas, wähe kasta ja hästi tuulutada, nõnda edeneb ta kõige paremini.

Kõik meie toataimed kannatawad tihti veel õhupuuduse all. Meie inimesed nagu kardaks külma, puhast õhtu. Kannatawad ihe kui ka taimed. Tuulutada tuleb aga ettevaatlikult, nõnda, et külma tuule õht taimi ei puudutaks. Ka kardawad mõned taimed weel tõmbetuult.

Mida nõrgem taim, mida ebakohasem rawitsemine, mida halwem, kuivem, tolmusem õht, seda kiiremini paljunewad meie toataimedel mitmesugused kahjurid. Ja need ei tee mitte wähe perenaistele muret. Kuid nende juures peatume ehk mõni teine kord.

Ellen Vilberg.

Mõnda kitesest ja kitsapiimast.

Kits on kehwa rahwa piimalehm. Teda peetakse palju Lääne-Euroopa riikides. Pidajateks on suuremalt jaolt väiksekooha omanikud, aednikud, käsitöölised,

lelkel oma maalapikene, mis peale kites ühtegi looma ei jõua toita. Et saa ju ükski teine koduloom toidu ärakasutamise suhtes kitesega wõistelda, sest ta jääb kites

fodu majapidamise ja aiapidamise jätteid, valmistades neist oma piistekes lehas hull toitvat piima. Gestis on alles viimasel ajal hakatud rohkem kitsesid pidama. Nende arv ei ole kuigi suur, tõuseb vast mõne tuhandeni, kuna weiseid käesoleval aastal oli üle 600 tuhande, neist lehma ligi 400 tuhat, nii et iga 3 inimese kohta tuleb meil 1 lehm. Kuigi sellest võiks oletada, et meil piimapuudust ei peaks olema, seega kitsapidamiseks põhjused puudutšid, näitab tegelik elu teisiti. Piimasaadused on meie noore riigi tähtsaks tuluaallikaks, sellepärast on piim kallis ja tema tarvitamine piiratud. Piimatõuju suuendab veel üldine elukalidus, mille tagajärjeks on, et waejemad linnalapsed jääwad ilma piimata. Kuid ka jõukamate waremaste lastele ei ole piimatarvitamine linnades küllalt kindlustatud, sest linna toodaw piim on sagedasti alawäärustlik, weega segatud, mustust ja tolm, ühtlasi ka hulka haigusidusid sisaldaw. Sarnast piima ei tohi keetmatult toiduks tarvitada; kuid keedetud piimal puuduwad witamiinid, tal pole seega lapse organismile enam seda mõju, mida awaldab keetmata piima tarvitamine. Alawites on küll lugu wähe parem kui linnades, sest piima saab osta otse lehmapiidajalt, kuid hinnad on ka alawites kõrged, ja piima tarvitamisega peab iltagi ettewaatlik olema. Seda silmas pidades ei ole üleliigne kitsapidamise võimalusi kaalumisele wõtta.

Kes on meil kitsapidajateks?

Meil peetakse kitsi sagedasti lastele lõbuks, sest kits on elaw loomake ja pakub oma hüpetega lastele suurt lõbu. Rohkem peetakse teda siiski piima pärast, ning omanikkudeks on linnasewal elutsenwad käsitöölised, aednikud ja majaanikud. Kuigi kitsapidamine kannab meil juhuslikku laadi, võiks teda tõsiselt soowitada igatühjale, kellel lehmapiidamiseks puudub võimalus, kuid kellel piisike aed wõi muu maa-ala võimaldab suuremate kuludeta 1—2 kitsi pidada. Ka maal on praegu veel küllalt käsitöölisi, kellel piiratud maa-ala, millel asub nende majake, ei võimalda lehma pidada, kuna ühele, kahele kitsile jattuks toidust küll.

Eriline tähtsus oleks wast kitspidamisel rahwa terwise seisukohalt, sest kits, samuti kui lammas, ei põe tiisikust. Kodulüpetud puhast, terwet kitsapiima wõib lastele julgelt keetmatult anda, mil ta palju kosutawam, kui keedetult. Lehmapiim sellewastu sisaldab sagedasti tiisikuseidusid ja on keetmatult terwisele otse kerdetaw. Kitsapiim on ka rinnalastele palju paremaks emapiima aseaineks, kui lehmapiim, eriti kui temale juure lisada wähe keedetud wett ja piimasuhkrut.

Kitsapiima koosseis erineb ainult wähe lehmapiimast. Temas on wähe rohkem raswa ja muuwalget, ning wähem suhkrut, kui lehmapiimas. Mõhe on lehmapiim wähe weissem. Kitsapiimal ei tohi olla kõrwalmaitset, wõi n. n. kitselõhna, on seda palju märkegata, siis on selles süüdi kas puudulik puhtus lüpsi ajal, wõi kitsi naha külge kogunud mustused, millel erilne wastik lõhn. Piim wõtub kergesti külge igat langet lõhna, sellepärast peab hoolt kandma kitsi puhtuse eest.

Ka kitsi ase olgu alati kuim. Tarwilitu puhtuse juures on kitsapiim wäga maitsem.

On kellelgi 2—3 kitsi, wõib ta ka wõid valmistada. Kitsewõid on walgem ja raswajem kui lehmawõid.

Kuidas kitsi lüpetakse.

Kitsi tarwitab toitu wähe rohkem kui lammas, sest osa toitu tähed piima tekitamiseks. Keskmiselt arwatakse 30—40 kg. kaaluwa kitsi kohta päewas 1,5—2,25 kg. heinu, sel juhul, kui muud toitu ei anta. Kuid harilikult saab kits heinte lisaks mitmejugušeid toidujätteid ja ka wähe jahu, mis suurendab piimaandi.

Kitsi piimatoodang kõigub 400—800 ltr. Keskmiselt arwatakse kitsi kohta 500 liitrit piima aastas, kuid on küllalt kitsesid, kelle piimatoodang ületab 1000 liitrit. Kui peame silmas, et Gestis paljud lehmad annawad aastas alla 1000 liitri piima, ja ijegi mõnede kontrollkarjade keskmise aastatoodang ei ületa 1500 liitrit, on veel rohkem põhjust kitspidamist soowitada. Kitsi piimarohkus üllatab veel rohkem, kui wõrdleme piimatoodangut looma eluskaaluga. Keskmise lehm, kelle eluskaal on 300—500 kg., annab aastas 2—3 tuh. kg. piima, seega ületab piimakaal lehma eluskaalu 5—6 korda. Keskmise kitsi, kelle eluskaal on 30—50 kg. (seega lehmast 10 korda kergem), annab aastas 500—800 kg. piima, seega 10—18 korda oma eluskaalust rohkem. Kits ei sõi küll mitte 10 korda, waid wast ainult 7—8 korda wähem kui lehm, tema piimatoodang on aga ainult 4—5 korda wähem. Need arwutused näitawad, et kitsi makšab pidada, sest ta tašub saadud toidu küllalt hästi.

Kitsi poegib harilikult kowadel. Poegade arv on

2—4. Tallefid joodetakse harilikult käest. Jmeda lastakse ainult muuntallesiid, kuid ka mitte igal ajal, vaid kindlate waheaegade järele. Selleks eraldatakse talleid emafittsest kohe peale sündimise. Käest joodetakse tallefid esimesel nädalal 4—5 korda päewas, andes ligi 1 liitri päewa kohta. Teisest kuni kuuenta nädalani juurenemad piimaannused kuni 3 liitrini päewas. 6 nädala wanuselt hakatakse tallefid ära wõõrutama, liijades esiteks täispiimale juurde lahjapiima, jahujooki j. m. ning wähendades täispiima annuseid; kol-

mandast nädalast alates wõib täispiima kõrwal kitzetalledele andma hakata juba muud toitu, nagu heinu, jahu, toidujätteid. Kuni tallede ärawõõrutamiseni kuulub kitzepiim peaaegu täielikult poegadele. Enne poegimist seisab kits kuivalt 2—6 nädalat. Seega jaab temalt piima oma tarwiduse jaoks 9—10 kuu jookul. Selle aja kohta arwataksegi keskmiselt 500 liitrit.

Muuntallesiid tapetakse 3—4 kuu wanuselt. Kitzetalle lüha tuletab maitse poolest lambaliha meele.

H. Brauer.

Mõned toiduretseptid.

Liharullid (6 inimesele).

2½ naela pehmet selja- või reieliha, ¼ nl. suitsutatud pekki või neeruraswa, ½ supilusikat joola, ¼ teelusikat walget pipart, 3 supilusikat wõid või raswa küpsetamiseks, 2 supilusikat jahu, ½ toopi lihaleent või keewa wett, 1—2 supilusikat hapu koort, sool ja walge pipar.

Lüha pühitakse kuuma wette kastetud rätiga üle, lõigatakse ristkõndu õhukesteks wiiludeks, riputatakse joola ja walgepipra seguga ning kaotakse wafaraga õhukeselt wälja. 3ga tüki peale asetatakse riba lõigatud juhtsupelki ja rullitakse lihatrikid ükstele kokku ning seotakse niidiga kõwasti kinni. Rullid praetakse panni peal karedal tulel wõiga või raswaga pruuniks, siis asetatakse hautamispatta, puistatakse sinna jahu peale, lijatatakse keewa wett juure ja lastakse kinnise kaane all pehmeks handuda. On liha pehme, eraldatakse niidid ja liharullid seatakse waagnale laualeandmiseks. Kästele lijatatakse hapu koort ja maitstakse joola ning walge pipraga. Antakse lauale keedetud kartulitega. Seda juurde salatiks sobib:

Hapukapsa salat (6 in.): ⅓—½ toopi häid hapuid kapsaid, maitse järele juhtur.

Terwisleem (6 inimesele):

2½ toopi wett, 1 klaas odra- või kaeratangu, 8 haput või ¼ nl. kuwatatud õnu, 2½ klaasi juhtur, 18 ploomi, 1 klaas wett, 2 supilusikat juhtur, ½ klaasi hapu marjawedeliku.

Kuwatatud ploomid pestakse leige weega puhtaks, pannakse 1 klaasi wee ja 2 supilusika juhturuga kükku, keedetakse jellesama weega pehmeks.

Külma weega pannakse tangud ja pestud õna tükkid tulele, lastakse puruks keeda tajasel tulel kinnise kaane all; hõõrutakse läbi sõela, lijatatakse juhtur, wähe marjawedeliku ja pehmeks keedetud ning luudest puhastatud ploomid hulka. Antakse leigelt lauale.

Peedileem (Borsch), (6 inimesele).

3 toopi lihaleent, 5—6 wäikest punast peeti, 2 tomatit (või tomati püreed), ½ toopi wärskeid või hapuid kapsaid, ¼ toopi kartuli siile, 2 supilusikat wõid, 1—2 supilusikat jahu, ½ ft. peedi äädikat, sool, walge pipar, ½ kohwitassi hapu koort.

Peedid fooritakse ja lõigatakse wäikesteks 1—1½ tolli pikkusteks siiwidets. Mõni tükk äädikat või sidrunihaput lijatatakse juurde ja lastakse või sees tajasel tulel kinnise kaane all umbes tund aega keeda, puistatakse siis jahu peale. Kui wedelik wäheneb, lijatatakse kord korralt lihaleent juurde kuni peedid pehmed. Siis lijatatakse läbi sõela actud tomati püreed. Teises osas lihaleemes keedetakse pehmeks kapsad ja kartulid (kartulid wõiwad täiesti ära jagumeda). Wiimaks ühendatakse mõlemad leeme osad. Kui ilus punane wäru puudub, siis lijatatakse kas peedi jalati wedelikku (äädikat), või toorest riivitud peeti hulka. Lauale antakse wahuts löõdud hapukoorega.

Pannkoogid wanilje kastega.

(6 inimesele.)

2½—3 ft. jahu, 6 ft. piima, 2 muna, 1½ sl. wõid, 1 supilusikat juhtur, ½ supilusikat joola, 1 kohwitass keedist.

Kaste: 1 munarebu, ⅓ toopi piima, 1½ supilusikat kartulijahu, waniliin, juhtur.

Jahud sõelutakse kausi, sinna juurde segatakse piim ja lastakse taigal vähemalt ½ tundi seista, et jahu paisuda jaoks. Siis lijatatakse juurde lahthlopitud muna, sulatatud wõi, juhtur ja sool. Praetakse pannil, kus wõi kuumaks actud, üle panni toot ainult ühelt poolt pruuniks. Kook asetatakse praetult madalale waagnale, määratakse keedist peale, tõstetakse järgmine toot üle eelmise ja nõnda edasi iga kooki korra wahel keedist määrades. Üle mitmekordse suure kooki walatakse wanilje kaste, mis valmistatakse järgmiselt: munarebu, juhtur ja kartulijahu segatakse kastruli põhjas, lijatatakse juurde piima tilthaawal nõnda, et tükki ei jää ja actakse pliibil kõi aeg nõu põhja möõda puustliikaga liigutades kuni keema tõuseb. Niid segatakse hulka ka waniliin ja jahutatakse kaste. Walatakse üle kookide jahumult. Kook lõigatakse enne lauale andmist terawurk tükkideks (lõikudeks keskest ääre lihis).

Niis puuwilja ja wahukoorega.

(6 inimesele.)

1 kohwitass riisi, 5—6 kohwitassi piima, 2 supilusikat juhtur, 10 magusat mandlit, 1 sidron, ½ naela

ploome, $\frac{1}{2}$ loopi wett, $\frac{1}{2}$ kohwitassi suhkrut, 1 teelusik kartulijahu, $\frac{1}{3}$ liitrit wahufoort, 1 jupilusit wanilje suhkrut.

Riis kuuma weega loputada ja piimaga pehmeks teeta, siis lihada suhkur, riivitud sidruni koor ja peeneks hakitud mandlid ja natuke soola. Puder külm

weega märjaks fastetud wormi panna ja jahutada. On jahunenud, külmata wormist wälja waagnale. Ploomid feedetakse suhkruga lahuse pehmeks, lihatakse jätta külmale weega segatud kartulijahu juurde ja jahutatakse.

Waagnale wäljalöödud puder kammistatakse ploomidega ja wahuks löödud wahufoorega.

E. Rummo.

Katkeid lastehoiust.

Zmiku kunstliku toidu koosseis, normi ja toitmise korraldus.

Keegemused on näidanud, et noored imikud lehma- ja kitspiima muutmataks üldse wälja ei kannata, kuna viimased wäga rikkad on munawalge, eriti juustuolluse (casein) ja soolade sisalduse poolest. Mimetatud piimad peawad lahjendatud saama, kuna just munawalge suuremal määral tarwitamine lapsele kahjulik ja hädaohtlik on.

Et lahjendusega ka raswa ja suhkru protsent, mis neis piimades nii kui nii vähem (suhkrut peaaegu poole vähem, kui emapiimas), alaneb ja selle tõttu imiku toiduväärtus wäga wäike saab, peab lahjendatud piimale juurde lihama suhkrut, et tasandada wähenenud toiduväärtust. Samal otstarbel lihatakse jageli imiku toidule ka wähe rööstka foort juurde.

Sarnasel teel katjutakse loomapiima enam-wähem tõlbulisteks imiku toiduks muuta, emapiima wäärtust lihtsaks ei jõua teda aga ükstei abinõu teha, ta jääb ikkagi aseneks, mida sunnitud ollakse tarwitama häda korral.

Rõdige juuremat ettevaatust peab soowitama ka toidu hulga, s. o. päewase toidunormi, kindlate söögikordade ja mõõdukate söögi waheaeegade suhtes.

Kuna rinda saawale terwele lapsele enam-wähem wabadus jäetakse ja harilikult sööginormist wähe suuremad waewalt temale tahju sunnitawad, on kunstliku toiduga ületoidetud imiku elu alaltijelt tõsises hädaohus. Ületoitmine on paljud laste warajase surma põhjusel ning olgu selle eest tungiwalt hoiatatud!

Esimesed 3—4 kuud antakse lapsele n. n. „poolpiima“, kus piim liiawedelikuga pooleks pandud ja 4—7 kuuni n. n. $\frac{2}{3}$ piima, kus taks osa ($\frac{2}{3}$) piima ja üks osa ($\frac{1}{3}$) liiawedelikku ning 7—8 kuul mindagu üle täispiimale. Täispiimale üle minna ei tohi milgil tingimisel enne 6 kuud.

Waremalt anti algusel lapsele weel n. n. $\frac{1}{3}$ piima, kus üks osa ($\frac{1}{3}$) piima ja 2 osa ($\frac{2}{3}$) wett, müüd ei ole see enam palju tarwitusel, ehk siis ainult esimestel päewadel, kui imik algusest peale kunstlikku toitu saama hakkab ja emarinda saanud pole. Esimesel kuul tarwitatakse piima lahjenduseks puhas feedetud wett, 2—4 kuuni faera, riisi-wõi odratangu tummi, mida valmistatakse järgmiselt: wõetakse 1—3 jupilusika täit puhas tangu 1 liitri külma wee peale, aetakse keema, feedetakse $\frac{1}{2}$ —1 tund, lihatakse keemisel kahanenud jagu wett ja natuke soola juurde, lastakse läbi sõela, jahutatakse ja hoitakse eraldi nõus jahedas kohas. 4-st kuust alates wõib tummi asemel tarwitama hakata we-

delat jahusuppi, mis järgmiselt valmistatakse: teetakse wäheke külma weega 2—3 jupilusika täit head niijahu (wõib ka mõni teine jahu olla), flopitakse läbi ja walatakse ühe liitri keewa weele juurde, feedetatakse 10 minutit, lihatakse juurde wähe soola, lastakse läbi sõela, jahutatakse ja hoitakse alal nagu tummigi.

Magu juba öeldud, tuleb imiku kunstlikule toidule juurde lihada ka suhkrut. Selleks otstarbeks wõib wõtata kas harilikku feedusuhkrut, piimasuhkrut wõi Sorghleti toidusuhkrut. Viimased on vähem magusad kui feedusuhkur ja neid wõib rohkem panna. Lapse kõhuhaiguse korral tarwitatakse suhkru asemel sahariini, kuna ta ei tekita ega suurenda käärimist sooltes. Suhkrut lihatakse juurde 5—6%, s. o. 25—30 grammi päewa kohta — umbes 1 teelusika täis 100 gr. piimale ning 1— $\frac{1}{2}$ jupilusika täit päewasele portsjonile, jagades teda ühetasajalt 5 söögikorrale. Juurde lihada wõib imiku toidule ka wärsket foort, kuid piima hulka tuleb siis wastawalt vähendada.

Poolpiima antogu lapsele esimestel päewadel 50—100 gr. päewa kohta ning suurendatagu aegapidi esimeste 14 päewa jooksul 500—600 grammini, s. o. 100—120 gr. igal söögikorral.

Seda normi tõstetakse pikkaööda 160—180 gr. söögikorral, s. o. 800—900 gr. päewas. Peab meeles pidama, et esimese aasta lõpul laps üle liitri (100 gr.) piima päewas saada ei tohi. Siia hulka on arwatud ka see piim, mis lihatakse juurde laste pudrudele, millega neid 6-st kuust juurdetoitima hakatakse.

Rõdiki neid muutusi tuleb läbi wiia õige pikkamisi ning mõõduandew peab siin alati olema lapse korralik kaswamine ja terwis; kui laps teatud lahjenduse ja päewase normi juures hästi kaswab, end hästi tunneb ja korralikult juurde wõtab, pole mingit mõtet ta toidu koosseisu muuta ega normi suurendada ainult jät põhjusel, et laps wähe wanem. Mõni laps wõib nädalate kaupa ilusasti areneda, ilma et ta toitu koosseijult muudetaks wõi portsjoni suurendataks ja rohkem kui lapse kaswamisjeks tarwis, pole waja temale anda, ning teda ületoitmisega koormata, mis ta terwise ja elu hädaohtu wiib. Kui lapse kõhukest korraldatakse üleliigse toitmiselega, siis ei jõua see seedida, teeb lapsele suurt piina, põhjustab seedimisrõikeid, rahutust ja karjumist. Sõegi krambid on sageli ületoitmise ja sellele järgneva kauase kõhu lahtioleku tagajärg, mis juba lapse üldise seisukorra halwenemist tähendab ja surmaga wõib lõppeda. Kui mõni laps

Harilikult ettekirjutuse järgi toitmisel siiski ei kasva, haiglane on, siis kiirtagu arstilt nõu, mis teha, kuidas teda toita ja ärgu hakatagu teda omapead ülesliia söötma, sellest ei või kunagi midagi head tulla.

Imiku kunstlik toitmine tarvitab suurt hoolt, puhtust, korda ja oskust. Enne lapse toitmist peab ema või hoidja oma käed puhtaks pesema, puhtas pudelis piima, lijawedeliku ja suhkru wastawal lapse wanusele jegi segama (segada tohib ainult igaford enne toitmist), pudeli puhta kummilutiga varustama ja teda soojas vees hoidma, ühtlugu lofsutades, kuni piima soojus västab umbes teha temperatuurile, s. o. 35—37° C. Külma piima pole sünnis lapsele anda, kuid ei tohi teda anda ka liig kuumalt, et ei saaks wigastatud lapse suu õrn limanahk.

Piima soojust proovida on kõige parem, kui hästi läbilõpsutatud pudel hoida temperatuurivahele eriti tundeliku silmalaua vastu, kusjuures ei tohi olla ei sooja ega külma tunnet, s. t. peab olema harilik tehasojus, nagu see emapiimalgi

Imiku toidu maitse proovimiseks tilgutatakse mõned tilgad käeseljale ja maitstakse.

Peaks olema juba ajast ja arust see rumal viis, et lapse lutt, pudelit ja lusikat oma suhu võetakse, mis inetu komme on, ühtlasi ka kardetaw haiguste edasiandmise mõttes. Sarnasel teel antakse just tiijikust lastele edasi ja üldse on täiskasvanul suu limas monejugalstel põhjustel (kattised, halvad hambad jne.) mitmesugused pisilased, mida lapse suus mitte ei leita ning ei tohiks neid ka kunstlikult temale sisse söötma hakata.

Toitmise ajaks asetatagu laps umbes samasse seisandi, s. t. külje peale, nagu rinnalaps on inimise ajal, puhta rätikuga või põllega kaitstagu, et piim, mis lapsel juhustikut suust välja tuleb, temale kaela vahele ei satuks. Pudelit peab kogu toitmise ajal käes hoidma, teda põhja ligidalt kinni võttes ning ei tohi teda

lapse riiete najale või vastu aseme äärt seada, kuna lutt kergesti lapsel suust ära tulla võib, piim külmaks läheb või isegi riietesse ja asemesse woolab. Pudeli võib ka lapsele suu peale vajutada, kusjuures lutt kurtu läheb, ohendamist ja läfatamist põhjustab, ehk jääb laps magama ja ei neela dieti, piim jookseb hingekõrisesse, kopsudesse ning laps lämbub.

Nõrku lapsi peab isegi, kui nad laiad imejad, sööma wirgutama, lutt neil juus ühtlugu liigutades.

Söögi ajaks kulub umbes 10 minutit. Kui laps aeglaselt imeb, on soovitatav pudelit puhtasse rätikusse mässida, et toit jahedaks ei läheks, üle poole tunni ei tohi söögiaeg siiski kesta. Kui laps pudelit ära lütkab, enam võtta ei taha, ei tohi teda vägiji sundida. Söögist ülejäänud piima ei tohi jätta pudelisse, ta peab kohe välja valatama ja muuks otstarbeks majapidamises tarvitatama.

Äasta lõpu poole peab õpetatama last tasist jooma, mis samuti puhas peab hoitama.

Söögi kordade ja möödulate söögi vaheajade kohta maksab sama, mis eelpool öeldud rinnalaste kohta. Juba seal on seletatud pikemate ja möödulate söögi vaheajade tarvidus ja tähtsus, siin peab neid põhjendusi veel eriti rõhutama, kuna kunstliku toidu seedimine rohkem aega nõuab ja ta kõhust aeglasemalt lahkeb, kui loomulik toit, emapiim.

Ärgu antagu lapsele üle 5 korra päevas süüa 3½—4-tunniliste vaheajadega, näit. kell 6, 10, 2, 6 ja 10, ehk kell 7, 11, 2, 6 ja 9, kuna öösel 8—10 tundi lapsele süüa ei anta, antakse ainult tarbekorral vähe nõrka teed. Võrahu olgu imikul täielik, nagu seda nõuti ka loomuliku toitmise juures. Mingil tingimisel ei tohi lapsele üle 6 korra 24 tunni jooksul pudelit anda.

Ägal juhul, kus ema või hooldaja nõu ja teadmised ei küüni, pööratagu arsti poole.

Dr. Paula Vreintal.

	<h2>Käsitöö ja riieus</h2>	
Toimetanud Agnes Neudorf-Malberg		

Käsitööd.

Nr. 1. Sohvapadja kawatand. Valmistada võib kollasest ripist ehk linasest. Kaunistusel on ära näidatud pisted ja nende suunad. Värvid kawatandil näidatud. C·B numbrite järel. Nr. 747 tumesinine, nr. 586 heledam sinine, nr. 574 kollakivi punane ja nr. 101 tumepruun.

Nr. 2. Liniku kawatand, pleekimata linasele riidele C·B, pärlõngadega, mille numbrid järgmised: nr. 612 — kollane, nr. 522 — lilla, nr. 676 — punane, nr. 634 — roheline. Pisted on kawatandil joonistatud.

Nr. 3. Padjafatte kawatand valgele markijetile. Kaunistus tuleks asetada weerde ja valge muline-õngaga õmmelda. Pisted kawatandil märgitud.

Nr. 4. Eesti rahvusliku tanu tiri, mida ka muuks otstarbeks kasutada võib, näiteks liniku otja, ehk ülalateräti klustuseks. Värvid C·B lõnga kaardi järel; nr. 606 — beige, nr. 503 — punane, nr. 673 — roheline, nr. 628 — pruun ja muust. Pisted kawatandil.

Nr. 5—10. Ristipiste motiivide ühe värviga, mis igaüks enda maitse järel valida võib. Sarnaselt motiivide võib kasutada laste põlvede ja kleitide peale. Peale selle võib neid villaste lõngadega õmmelda vaipadele ja patjadele, mis lastetuba väga kaunistavad.

Nr. 11. Nurga kawatand valge tikanduse tarvis. Markijetile ehk valgele linasele mulineega õmmelda.

Nr. 1. Suvitam tali kostüüm tavalisest karmist. Pikk jakk on omapäraste lõiketega ja hea karusnahaga kaunistatud. Keskest koos pandlaga.

Nr. 2. Talimantel hele hallist villast, karusnahast krae ja kärtistega.

Nr. 3. Tantsu kleit hallikas sinisest kreppsatäänist. Kleidi alumine osa on kolme tuonedama varjuandilise striihiga, mis nelja hämbuna lõigatud. Kaunistusena on pihitised stiili roosid samades toonides.

Nr. 5. Noore daami feltkõnna kleit
pehmetst rohelistest treppist, kaunistatud
erhjana roheline sirdiga.

Nr. 4. Pealelõuna kleit mustast treppist,
valge sirdi kinnisega. Tugemamale
daamile.

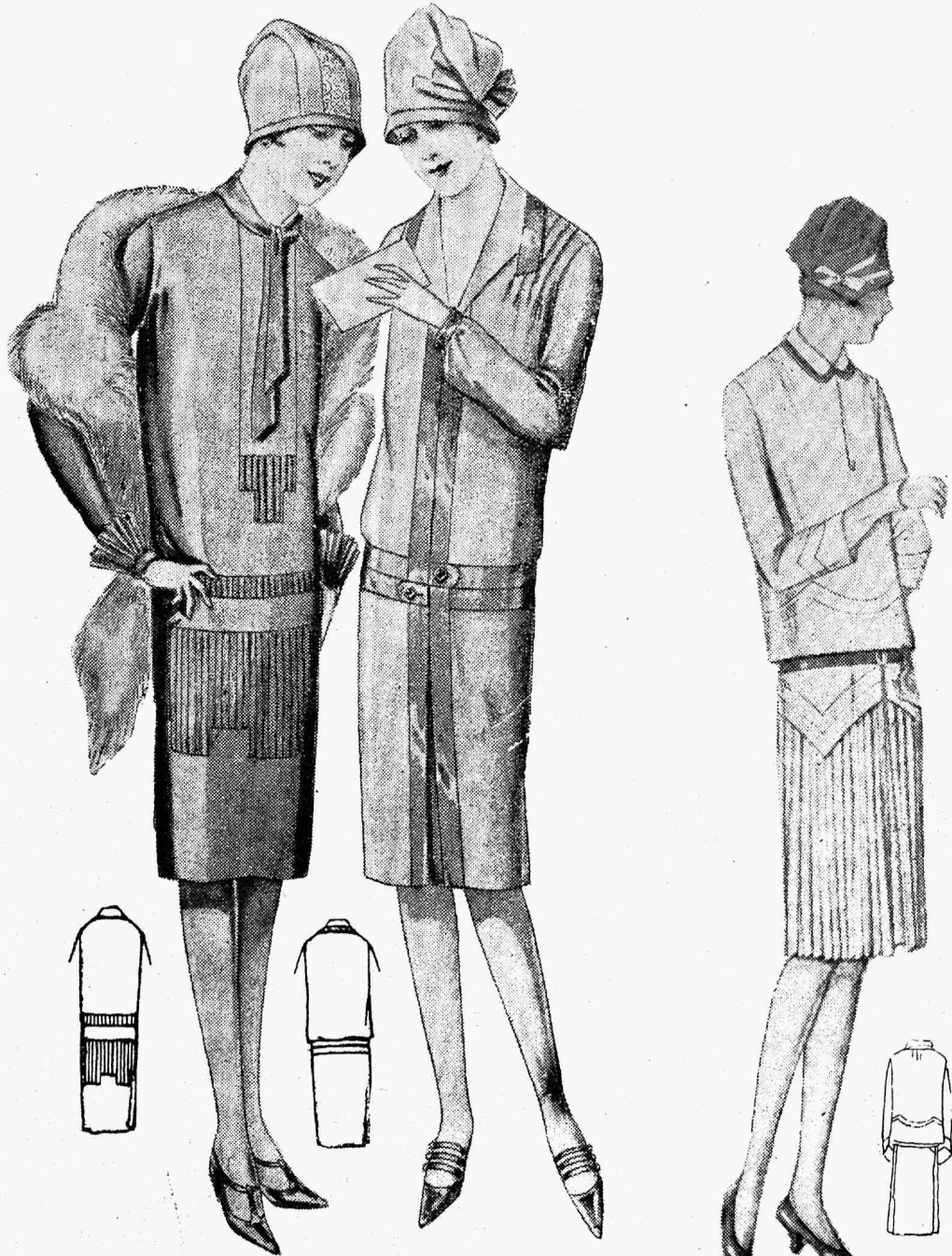
Nr. 6. Tütarlapse mantel pruun-
nüst sammetist, kaunistuselt rebase
nähk.

Nr. 7. Siivastõrniline helesinine täpiline põll, kaunistatud helesinine jataärniga, mis vastama peab täppide värville. Rahel pool küljel riidest lillekejed.

Nr. 8. Lütarlapse kleit jiniest willajest, walge esitõlftiga, mis ti-kandusega weidi kaunistatud. Samajugune kaunistus on ka käiste weerel. Taskutel ja wõõl on sammet. Võtge lõikelehel nr. 1—5.

Nr. 9. Daami kleit triibukõest willajest. Kleiti kaunistawad pliseeritud fõidipaelad, mis täiesit toostõlas kleidi triipudega olema peawad. Võtge lõikelehel nr. 6—14.

Nr. 10. Pealesõuna kleit mandli rohelisest rips popelkinnist (võib ka sama värviline villane olla) plüšeeritud vahetükkidega. Riiva krae otjad on sõlmitud ja ripuvad eesrüki peale.

Nr. 11. Pealesõuna kleit katso värvilisest villasest, fiidi lauristustega, mis oleks weidi tumedamas varjundis kui kleit. Krae lahine, õlgadel kolm kikkast voolti.

Nr. 12. Tänavakleit beige'ist ripsist, tšinoober punase vöö ja krae äärega. Õlgadest ja seljatagant krae all, peenelt voolitud. Väike võitehel nr. 15—19.

CARTIER-BRESSON
PARIS

PESUKINDLAD PARIS VÄRVID

Käsitöölõngad

Esimese klassi
prantsuse vabriku saadused

Kaitsemärk

„A la Croix“

PESUKINDLAD VÄRVID (300 värvi)

Märkniidid

Pärllõngad

Brillanté d'Alger (Mouliné)

Heegeldamise niidid

liri lõngad

Linased lõngad

Hedebo niit

Nõelumise lõngad

Asutatud aastal 1825

Kõigile „Naiste Hääle“ 1927 a. tellijatele, kes veel ei ole jõudnud tellimist uuendada, saadab talitus „N. Hääle“ jaanuari kuu numbri, et mitte ei tuleks vahet ja korratusi lehe saamisel.

**Naised, uuendage veel täna
„Naiste Hääle“ tellimisi 1928 a.
peale.**

TARTU

KOGUTEOS ilmus müügile.

Tartu linna väljaanne. Tartu linna uurimise toimkonna korraldatud ja toimetatud. Kaust 27×18 sm. Sisaldab 728+XII lhk. eestikeelset osa. 78 lhk. prantsuskeelset resümeeid ja plaanide, kaartide ning tabelite erivihu; koosneb kolmest eri raamatust.

SISU: Ajaloolises osas käsitavad O. Freymuth, dots. P. Treiberg ja mag. H. Kruus Tartu ajalugu ordudajast kõige uuema ajani. Geograafilises osas kirjeldab cand. A. Mieler Tartu aseme geomorfoloogilist ja mag. Edg. Kant linna kui ümbrust ja organismi. Üldosas esinevad autoritena A. Tooms, ins. H. Seydenbach, R. Maddison, A. Mägi, prof. M. Kurtsinski, ins. J. Podsolov, A. Tammann, dr. med. P. Pödder, dr. med. Madison, prof. A. Rammul, prof. P. Pöld, mag. F. Leinbock j. t., kes annavad ülevaate linna rahvastikust, ehitusajandusest, õiguslikust seisukorrast, omavalitsuse organisatsioonist, linna ettevõtetest, rahandusest, tööstus-kaubanduslikust tegevusest, pangaasjandusest, tervishoiuoludest, koolitervishoiust, korterioludest, haridusoludest, teaduslistest asutustest jne.

*

Koguteose eriosade kohta kirjutatakse:

Dots. H. Sepp „Postim.“ nr. 313 s. a.: „Tartu ajalooline ülevaade koguteoses on teostatud hästi ja kavalikult. — See ülevaade on igale haritule eestlasele vajalik.“

Prof. J. G. Granö geograafilise osa (Edg. Kanti töö) kohta: „See töö on täieline ja põhjalik geograafiline monograafia, — mitmes suhtes koguni eeskujulik uurimus... Säherduse saavutuse üle võib Eesti noor geograafia põhjusega uhke olla.“

A. J. (ürgenstein) „Postim.“ nr. 307 s. a.: „See kolmas, üldosa, on just tähtis linna praeguse käekäigu korraldamise ja tuleviku kavatsuste suhtes ja omandab selleläbi kõige suurema tegeliku tähtsuse.“

*

Pealadu: Tartu linna statistikabüroo juures Tartus, Gildi tän. 8. Koguteos on müügil kõigis kodumaa suuremais raamatukauplustes ja kirjandusladudes.

Hind: Nahk-kalingurköites — 1.650 mk., kalingurköites — 1.600 mk., brosheeritult — 1.400 mk. Hind on arvatud koguteose, resümee ja plaanidevihu eest kokku. — Maaramatukogudele ja õpetajatele pealaost tellides 10-protsendiline hinnaalandus.

Trükitööstuse o.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas.